

DE TOERISTISCHE PERS TE BLANKENBERGE VOOR DE EERSTE WERELDOORLOG

J. VERMEERSCH °

1. Inleiding.

Het ontstaan en de groei van een seizoenpers in het negentiende-eeuwse Blankenberge valt pas goed te begrijpen wanneer we hierbij het toerisme als grote economische omwentelling in de kuststreek voor ogen hebben.

Tijdens de tweede helft van de negentiende eeuw verving het toerisme de visserij als dominerende economische activiteit te Blankenberge. Deze evolutie drukte haar stempel op alle facetten van het leven. De Engelsen introduceerden ook aan onze kust de bij de Britse elite reeds ingeburgerde gewoonte van het zeebaden. De koninklijke belangstelling, samen met de uitstekende bootverbindingen met Engeland, droegen er toe bij dat Oostende als eerste kustplaats door het toerisme tot bloei kwam¹.

Blankenberge ontwikkelde zich pas tenvolle vanaf 1863 toen het, 25 jaar na Oostende, aansluiting kreeg op het spoorwegnet. Hoewel het publiek iets minder uitgesproken mondain was dan te Oostende, was het ook hier ontegensprekelijk de maatschappelijke elite uit binnen- en buitenland die tijd en geld had om zich aan het zeebaden en het kusttoerisme over te geven.

In de jaren veertig en vijftig werd een begin gemaakt met de aanleg van de noodzakelijke toeristische infrastructuur : de eerste hotels verrezen, de dijk werd aangelegd, een kursaal opende de deuren in 1859². Het verblijfstoerisme kwam nu definitief van de grond. Waar

° Lic. Geschiedenis ; Vredelaan 86, 8370 Blankenberge.

1. R. GOBYN, *Kuuroorden en badplaatsen in België 16de-20ste eeuw*, pp. 29-33. In : R. GOBYN [Red.], *Te Kust en Te Kuur, Badplaatsen en kuuroorden in België, 16de-20ste eeuw*, Brussel, ASLK, 1987, pp. 9-67.

M. CONSTANDT, *Een eeuw vakantie in West-Vlaanderen*, Tielt, Lannoo, 1986, pp. 14-15.

2. R. BOTERBERGE, *Casinoconstructies te Blankenberge*, Blankenberge, Kring voor Heemkunde Dr. Van Damme, 1990, pp. 13-23.

vroeger het aantal ingeschreven vreemdelingen, die dus ter plaatse logeerden, nooit meer dan enkele honderden bedroeg, werd in 1853 de kaap van de 1000 overschreden, en het jaar daarop waren er reeds meer dan 2000 inschrijvingen. Vanaf dan verliep het toerisme, enkele slechtere seizoenen daargelaten, in stijgende lijn.

De uitbouw van een toeristische infrastructuur uitte zich niet enkel in de bouwwoede die het aanzien van Blankenberge grondig wijzigde, maar evenzeer in het ontstaan van specifieke diensten. In dit artikel zullen we één dergelijke dienst van nabij bekijken: de seizoenkrant. In de halve eeuw vóór 1914 ontstonden dergelijke toeristische blaadjes zowat overal in de kuur- en badoorden. Het is onze bedoeling hieronder per titel een korte beschrijving te geven van wat een belangrijke bron kan zijn voor de plaatselijke geschiedenis en meer bepaald voor het onderzoek naar de lokale "industrie" bij uitstek aldaar: het toerisme.

Op 13 juni 1855 rolde voor het eerst een krant van de persen die specifiek op Blankenberge gericht was: *Le Phare de Blankenberghe*. Het blad werd gedrukt door P.C. Popp en situeerde zichzelf uitdrukkelijk in het kader van de groeiende toeristische infrastructuur. "Blankenberghe voit chaque année s'accroître sa vogue comme ville de bains; chaque nouvelle saison lui ramène ses anciens hôtes, satisfaits de l'hospitalité qu'ils y ont reçue, et lui amène des hôtes nouveaux. Cette ressource est précieuse pour notre population si éprouvée d'autre part, et nous devons faire tous nos efforts, non-seulement pour la conserver, mais encore pour l'accroître", aldus het editoriaal van het eerste nummer³.

Na de aanleg van de spoorverbinding met Brugge was de toeristische opgang niet meer te stuiten. In 1863 verrees met Engels kapitaal het "Grand Hôtel des Bains et des Familles". De Engelse stimulators zou echter geleidelijk aan afnemen. In de laatste decennia van de negentiende eeuw vormden vooral Duitse toeristen een belangrijk aandeel van de buitenlandse badgasten. Het werd hen dan ook zoveel mogelijk naar hun zin gemaakt. Verschillende hotels droegen naar Duitsland refererende namen, er waren twee "Duitsche Apotheken",

3. *Le Phare de Blankenberghe*, 13.06.1855, geciteerd bij E. VANDEN BUSSCHE, *L'origine des bains*, pp. 27. In: J. LAMBRECHT, *Le guide des étrangers à Blankenberghe*. Blankenberge, Lambrecht, 1875, 92 p.

Multicore Kopiumner.

Blankenberghe, Sonntag, 9. September 1900

VI. Jahrgang.

VERLAG
G. M. MICHELIS
BRUGGE

Die Nordsee

Deutsche Fremden- und Bade-Zeitung für die Belgische Küste

Verantwortlicher Herausgeber: Paul Dünan

Redaktion: 24, Rue Longue

Blankenberghe

Expedition: 24, Rue Longue

Leopold II. König der Belgier.

© König, der Du mit des Erbers bist,
Ja Deine Thaten können hoch gelobt,
Denn alles was, schenkt ihm große Ehre,
Ist freigegeben! Trich Du ihn Gerecht.

Die Liebe ist Du, und die Gerechtigkeit!
Die im Lande der Völker sein gelohnt,
Da steht Du in der Gerechtigkeit Mitte,
Erleuchtet eine neue, große Welt.

Ich will Dankbarkeit dich auch nicht wehren,
Denn Dankbarkeit des Menschen ist die
Im Lande der Völker die Gerechtigkeit wehren,
Sich sein an sein und nicht sagen aus,
Die jeder Mensch hat auf dem Mund,
Die beiden Dankbarkeit Menschen.

Paul Dünan

Afbeelding 1. Voorpagina van "Die Nordsee" (Stadsarchief Brugge, Verzameling G. Michiels).

en ook in de pers werd de Duitse aanwezigheid voelbaar⁴. De Duitsers namen evenmin genoegen met de Franstalige toeristische bladen. Van 1895 tot 1900 verscheen tijdens het seizoen *Die Nordsee* wekelijks op zondag. Blankenberge werd uitgekozen als zetel voor deze "Deutsche Fremden und Bade-Zeitung für die Belgische Küste".

Naar het einde van de negentiende eeuw toe kende Blankenberge een niet te stuiten groei. Niet enkel steeg het aantal toeristen, ook het inwoneraantal verdubbelde op twintig jaar tijd. Waar dit laatste tot omstreeks 1870 rond de tweeduizend bleef schommelen, was in 1900 de kaap van de vijfduizend reeds overschreden.

Na de Eerste Wereldoorlog bleef niet alleen het zo belangrijke Duitse publiek achterwege, doch ook de toeristische ontwikkeling onderging een diepgaande gedaanteverwisseling. Hoewel de kust ook in de jaren twintig van deze eeuw haar aantrekkingskracht bleef behouden, verdween het mondaine, elitaire karakter van de badplaatsen. Na de oorlog bereikte de lokale pers bovendien nooit meer dezelfde omvang als voordien.

2. Le Phare de Blankenberghe.

De eerste Blankenbergse krant verscheen op 13 juni 1855. Hij werd tijdens het badseizoen als periodiek uitgegeven door het gemeentebestuur. De vermelding dat men zich voor alle zaken i.v.m. de krant moest wenden tot de gemeentesecretaris op het stadhuis wijst onmiskenbaar in deze richting. De doelstelling kwam duidelijk naar voor in het introducerend artikel waarin de aandacht van de lezer erop werd gevestigd dat Blankenberge in de voorgaande jaren een opmerkelijke toeristische groei had gekend. Nieuwe en verbeterde hotels hadden het comfort doen toenemen, maar : "Il restait cependant quelque chose à faire pour les étrangers, c'était de réunir dans une petite publication hebdomadaire ou bis-hebdomadaire, tous les renseignements dont la connaissance peut les intéresser. *Le Phare de Blankenberghe* est créé dans ce but [...]"⁵.

De uitgave van de krant kaderde met andere woorden in het algemene beleid van dit ogenblik om een aantal basisfaciliteiten uit te

4. R. BOTERBERGE, *Blankenberge in en om de Eerste Wereldoorlog*, Blankenberge, Kring voor Heemkunde Dr. Van Damme, 1986, pp. 22-25.

5. *Le Phare de Blankenberghe*, 18.06.1855/1, A.

bouwen voor de steeds maar toenemende toeristische activiteit en meer nog om deze economisch belangrijke ontwikkeling te ondersteunen en te bestendigen. 'Alle inlichtingen verstrekken die de toerist kan interesseren' staat er in het programma van het blad. Deze inlichtingen omvatten in de eerste plaats de publicatie van de "liste des étrangers". De badgasten wilden immers graag weten wie er samen met hen op vakantie was. De bedoeling hiervan was voornamelijk de actieve sociale contacten tussen het mondaine publiek bevorderen en vergemakkelijken. Evengoed als de zeebaden en de goede lucht waren immers het zien en gezien worden en de omgang met de mensen van dezelfde sociale groep belangrijk. Vandaar ook het succes van bijvoorbeeld de kursalen waar dansen en allerhande vermakelijkheden op het programma stonden. In dit perspectief ligt in de eerste plaats het belang van de toeristische pers. Dit wordt nog bevestigd door het feit dat er een onmiddellijke voorloper van *Le Phare* valt aan te duiden, namelijk het periodieke verschijnen van een gedrukte *Liste des Étrangers*. Deze lijst werd door het gemeentebestuur uitgebracht in 1853 en 1854 en het jaar daarop in feite uitgebreid tot een krantenformule⁶.

Het ging wel degelijk om een krant. Er was de periodiciteit en de continuïteit : *Le Phare* verscheen in juli en augustus iedere week met een vaste opmaak: datum, jaargang en nummer. Het blad werd vrij te koop aangeboden tegen 10 centimes per nummer, een abonnement voor gans het badseizoen kostte 2 frank. Wat de inhoud betreft vormde de lijst met de vreemdelingen het belangrijkste onderwerp en waarschijnlijk zelfs de bestaansreden van *Le Phare*, en kwam dan ook op het eerste blad. Week aan week werd per hotel of per particuliere kamerverhuurder een opsomming gegeven van de nieuw aangekomen gasten, van hun beroep en woonplaats. Het totaal aantal nieuwkomers werd bij de som van de vorige weken geteld zodat men op het einde van het seizoen een idee kreeg van het totaal aantal gasten. De nauwkeurigheid van deze lijsten hing natuurlijk af van de precisie waarmee de verhuurders aangifte deden. Hiertoe moesten speciale formulieren ingevuld worden. Dat dit soms met de nodige slordigheid gebeurde valt af te leiden uit de oproep om leesbaar te schrijven en alle gegevens in te vullen⁷. Daarnaast bevatte de krant, zoals ze reeds

6. Ibidem, p. 27.

7. *Le Phare de Blankenberghe*, 10.08.1862/1, A, B en C.

aankondigde in haar programma, ook nog andere nuttige informatie voor de badgasten: de tarieven en de uren van aankomst en vertrek van de diligence naar Brugge, de uren van de treinen in die stad, het adres van het politiekantoor en van de post, de uren van de eredienst. Ook een feuilleton, het typisch vervolgv verhaal dat toen opgang maakte, ontbrak niet. De rest van de vier pagina's werd gevuld met diverse kleine berichtjes en ook al eens met een wat sensationeler artikel, die alle overgenomen werden uit andere kranten en eerder de indruk wekten van bladvulling. Het laatste blad was bestemd voor reclame door Blankenbergse hotels, cafés en winkels.

In de loop van zijn bestaan kreeg de krant een professioneler opmaak. Vanaf het negende nummer kreeg de titelpagina bijvoorbeeld een mooier uitzicht met ondermeer als vignet een tekening van de Blankenbergse vuurtoren op het oude fort. In 1862 gaven het lettertype en de bladspiegel (drie kolommen in plaats van twee) een meer verzorgde indruk en ook het vignet was beter getekend en gedrukt. Op inhoudelijk vlak bleven de vreemdelingenlijsten domineren. De praktische informatie in de rest van het blad gaf meer de indruk van bladvulling tussen de lijst en de reclame in. Deze informatieve berichtjes waren in 1862 reeds uitgebreider met o.a nu ook het reglement van de zeebaden, de namen van de badkarhouders en de diverse badtarieven. Op het eerste blad prijkte bovenaan een tabel met de getijden. De uit andere kranten overgenomen faits-divers maakten plaats voor een rubriek met lokaal, Blankenbergs nieuws dat de toeristen kon interesseren. Het aantal advertenties op de vierde pagina was toegenomen maar ze waren wel van kleiner formaat dan die in de vroegere jaargangen. Hoewel de anonimiteit van de artikels niet toelaat dit met zekerheid te bepalen, lijkt het erop dat er na de eerste drie jaargangen een meer professioneel medewerker actief was. De namen van de auteurs konden niet achterhaald worden. De rubriek met lokaal nieuws in het nummer van 10 augustus 1862 was bijvoorbeeld ondertekend met Petrus. In 1855 daarentegen ondertekende de samensteller van de kroniek met "Télégraphe". Gezien de bindingen met het gemeentebestuur lijkt het ons niet onmogelijk dat bvb. de gemeentesecretaris een en ander voor zijn rekening nam.

Zoals de titel al deed vermoeden was *Le Phare* een Franstalige publicatie. Dit mag niet verwonderen vermits de doelgroep bij uitstek -de badgasten- tot de maatschappelijke laag behoorde waarvoor het Frans de lingua franca was. In tegenstelling tot de Blankenbergse politieke pers bleven de toeristische bladen om deze reden dan ook

steeds Franstalig. De uitzondering, waar we verder nog op terugkomen, vormden de Duitse toeristen die op het einde van de negentiende eeuw liever in hun eigen taal werden benaderd.

De krant werd gedurende de negen jaar van haar bestaan gedrukt door P.C. Popp. Deze (1805-1879) was in Brugge gevestigd waar hij onder meer ook sinds 1837 de liberale *Journal de Bruges* uitgaf⁸. Vermits het gemeentebestuur in Blankenberghe liberaal was in deze periode lag het voor de hand dat beroep gedaan werd op een drukker van dezelfde gezindheid. Men kan zich wel afvragen waarom men de krant in Brugge liet drukken. Wellicht was er toen in de badstad zelf nog geen drukker actief.

Waarom de tijdens het seizoen van 1863 verschenen negende jaargang, tevens de laatste was, is niet meteen duidelijk. Tijdens de volgende zomer was er echter reeds een opvolger: *La Plage de Blankenberghe*.

3. *La Plage de Blankenberghe*.

De krant beschouwde zich als voortzetting van de oude titel: "Le *Phare* est mort, vive *la Plage*"⁹. Het onderscheid ging evenwel verder dan alleen de titel. Een eerste verschil was dat deze periodiek niet langer door het stadsbestuur uitgegeven werd maar door het huis Everaert - De Vos, een in Blankenberghe gevestigd bijhuis van een gelijknamig Brugs drukker¹⁰. Misschien was het gemeentebestuur tot het besluit gekomen dat het goedkoper was het drukken van de vreemdelingenlijst in licentie toe te vertrouwen aan een privé initiatief. Daarenboven was gemeentesecretaris Auguste Bardin ook de redacteur van de nieuwe krant. De lijst werd in *La Plage* als "officiële" aangeduid wat op een licentie van de gemeentelijke overheid kan wijzen. Gezien de liberale tendens op dit ogenblik nog domineerde

8. F. SAEYS, *De houding van de Journal de Bruges 1839-1875*, Gent, RUG (Onuitgeg. licentieverhandeling), 1964, p. 1.

J. LAPORTE, 100 jaar geleden overleed te Brugge Philippe Christian Popp, *Vlaamse Stam*, XV, 1979, 3-4, pp. 133-134.

9. *La Plage de Blankenberghe*, 24.07.1864/2, B.

10. Tussen 1863 en 1865 ook drukker-uitgever van het Brugs liberaal en Vlaamsgezind blad *De Westvlaming*.

R. VAN EENOO, *De pers te Brugge: 1792-1914, Bouwstoffen*, Leuven/Paris, Nauwelaerts, 1961, pp. 166-167.

in de kuststad, is het weinig verwonderlijk dat ook *La Plage* in de liberale hoek te situeren viel¹¹.

Hoewel de rendabiliteit moeilijk na te gaan is door het ontbreken van adequaat archief, lijkt de toename van het aantal pagina's publiciteit toch te bewijzen dat de reclameinkomsten van deze krant groter zullen geweest zijn dan die van zijn voorloper. De verkoopprijs bleef onveranderlijk 10 centimes voor een los nummer en 2 Fr. voor een compleet seizoen¹².

Inhoudelijk bevatte het blad naast de "annonces" zoals gezegd op het eerste en tweede blad de "Liste des Étrangers". Tevens vond men er nog wat algemene info voor de baders : een "chronique des Eaux" met faits-divers, een tabel met de waterstanden en de uurregeling van de spoorweg Brugge-Blankenberghe. Ook een "chronique" met Blankenbergs nieuws ontbrak niet. Hier wordt al vlug een tweede, dit keer inhoudelijk, verschil duidelijk met *Le Phare* : deze kroniek ging een zekere polemiek niet uit de weg. Reeds in het derde nummer werd bijvoorbeeld geklaagd over de toestand van de zeedijk waarvan het heraanleggen van de bestrating niet tijdig klaargekomen was¹³. Maar vooral werd meermaals kritiek uitgebracht op de prille spoorweg Brugge-Blankenberghe, die in 1864 in het tweede jaar van exploitatie was. In eerste instantie voelde Auguste Bardin, die het pseudoniem "Bernard l'Hermite" hanteerde (zie verder), zich blijkbaar wat onwennig met de massa 'eendagstoeristen' uit Brugge en omgeving, die op bepaalde uren uitgebraakt werden door de trein : "Blankenberghe, depuis six semaines, est devenu le faubourg de Bruges"¹⁴. Maar hij erkende toch dat de grote toename van de overnachtende vreemdelingen in 1864 te danken was aan de spoorverbinding¹⁵. Eind augustus 1864 publiceerde hij evenwel een hele

11. Volgend fragment bewijst dit overduidelijk : "La victoire remporté par le libéralisme belge sur le parti du désordre, sur le parti romain, avait trouvé jeudi son écho à Blankenberghe. A peine la bonne nouvelle nous était-elle arrivée sur les ailes de la vapeur, que tous les drapeaux belges ont été arborés dans les rues et sur la digue. L'animosité a fait place à la joie la plus franche [...]"

La Plage de Blankenberghe, 14.08.1864/2, B.

12. *La Plage de Blankenberghe*, 31.07.1864/6 p.
Idem, 02.07.1865/6 p.

13. *La Plage de Blankenberghe*, 17.07.1864/2, A.

14. *La Plage de Blankenberghe*, 17.07.1864/2, B.

15. *La Plage de Blankenberghe*, 07.08.1864/2, B.

waslijst met klachten over de spoorwegmaatschappij, gaande van te weinig verlichting over een te kort aan rijtuigen tot de last veroorzaakt door water in de wagons. Dit alles werd ironisch gepresenteerd onder de vorm van een voorstel van reglement voor de spoorweg¹⁶. De week daarop werd een boekje opengedaan over de grote vertragingen die de treinen steevast zouden oplopen¹⁷.

Pas in de tweede jaargang groeiden de kritische opmerkingen uit tot wat steeds meer ging lijken op een echte campagne tegen de spoorwegmaatschappij. Reeds in het eerste nummer van 1865 moest het spoor het weer ontgelden. In het commentaar werd aangeklaagd dat de prijzen voor het verzenden van pakketten veel te hoog lagen in vergelijking met andere maatschappijen en met de staatsspoorwegen. De "chronique" was ditmaal ondertekend met een ander pseudoniem : EGO (later werd de kroniek af en toe ook ondertekend met ALTER)¹⁸. De volgende week publiceerde de krant een brief van Wilmart, directeur van de geviseerde spoorwegmaatschappij, waarin die de beschuldigingen weerlegde¹⁹. Dit had als afsluiting van de polemiek kunnen gelden, maar zo had *La Plage* het duidelijk niet begrepen, want onmiddellijk na de brief werd de aanval in alle hevigheid voortgezet. Het vermoeden bestaat dat de spoorwegdirectie hierop besloten heeft om dan maar haar eigen spreekbuis in het leven te roepen.

Met de komst van *La Vigie de la Côte* op 16 juni 1865, een concurrerende krant die volledig tegenovergestelde standpunten innam, ontstond een bitsige pennestrijd tussen de beide bladen. Weinig verwonderlijk beschuldigde de oudste krant de nieuwkomer er al gauw van gesubsidieerd te worden door de "Chemin de fer de Bruges à Blankenberghe"²⁰. Een beschuldiging die in het licht van wat voorafging helemaal niet onwaarschijnlijk is. Het is best mogelijk dat de spoorwegmaatschappij steun vond bij de gemeentelijke overheid want gemeentesecretaris Bardin werkte niet meer mede aan de tweede jaargang; meer nog, op zijn verzoek deelde de uitgever (Everaert-Devos) mee dat de man na het einde van vorig seizoen niets meer met de krant te

16. *La Plage de Blankenberghe*, 11.09.1864/2, A.

17. *La Plage de Blankenberghe*, 11.09.1864/2, C.

18. *La Plage de Blankenberghe*, 02.07.1865/2, C en 3, A.

19. *La Plage de Blankenberghe*, 09.07.1865/2, A en B.

20. *La Plage de Blankenberghe*, 24.08.1865/2, A.

maken had²¹. Zette de gemeentelijke overheid Bardin onder druk of oordeelde hij zelf dat het veiliger was om zich uit de discussie terug te trekken? Wellicht kwam hij tot dit besluit nadat de uitgever van *La Plage* zelf hem in een breed uitgesmeerd artikel had voorgesteld als “Bernard l’Hermite”, en derhalve auteur van de kritiek op de spoorwegmaatschappij. Een zeldzame blijk van openhartigheid in een periode dat de kranten enkel via toespelingen, initialen of pseudoniemen naar personen verwezen²². Uitgever Everaert-Devos beweette dat hij dit deed om aan te tonen dat de oorzaak van zijn kritiek op de spoorweg niet moest gezocht worden in persoonlijke rancune van zijn kant vermits vorig jaar de gemeentesecretaris precies hetzelfde vertolkte. Het lijkt er op dat de uitgever Bardin nog eens duidelijk wou verbinden met zijn krant.

Hoewel de krant in de loop van 1865 toegaf dat de spoordirectie blijk gaf van goede wil door rekening te houden met in de kroniek uitgebrachte klachten, bleef *La Plage* kritiek spuien op de spoorweg en op zijn concurrent. De indruk die men hierdoor krijgt is dat deze kritiek nogal gezocht aan doet. Hoewel het op basis van de kranten alleen moeilijk aan te tonen is, onstaat toch het vermoeden dat persoonlijke antagonismen en rancunes op zijn minst mee de oorzaak vormden van gans de polemiek rond de “Chemin de fer de Blankenberghe à Bruges”.

Na 1865 zijn geen nummers van *La Plage* meer bekend. De concurrentie van *La Vigie de la Côte* was duidelijk te sterk. Het antagonisme tussen beide publicaties werd door de nieuwkomer bedachtzamer uitgespeeld. Het ging er minder heftig aan toe en inhoudelijk was er ook nog plaats voor andere stukken die meer inspeelden op de belangstelling van de toeristen. Vooral dit laatste was er mee de oorzaak van dat de nieuwe krant bleef bestaan. De in Blankenberge verblijvende vreemdelingen betoonden immers weinig belangstelling voor *La Plage* die steeds weer dezelfde lokale problematiek aankaartte. Men kan stellen dat de krant evolueerde van een zuivere seizoenkrant naar

21. “Note de l’éditeur. Nous apprenons que quelques personnes attribuent à M.Bardin, Secrétaire communal, les articles signés EGO et qui ont paru dans notre journal à propos du service du Chemin de fer de Blankenberghe à Bruges. Nous nous épressons de satisfaire au désir de notre ancien collaborateur en déclarant que depuis le 30 septembre 1864, il est complètement étranger à la rédaction de la Plage.” *La Plage de Blankenberghe*, 13.07.1865 (Supplément à N° 2), 13.07.1865/1, A.

22. *La Plage de Blankenberghe*, 20.07.1865/2, A, B en 3, A, B.

een lokale polemische publicatie, en dat met deze evolutie in feite de fundamenteën onder de krant werden weggegraven. Het feit dat de concurrent inhoudelijk voorzichtiger tewerk ging verzekerde uiteindelijk diens voortbestaan.

4. *La Vigie de la Côte.*

A. Ontstaan en achtergrond.

Zoals hierboven reeds uitgelegd ontstond *La Vigie de la Côte* bijna zeker op de eerste plaats om weerwerk te geven aan de scherpe kritiek die *La Plage* uitbracht op de spoorweg. De drukker was Daveluy uit Brugge. In het introductieartikel bij het eerste nummer werd vooraf het programma in algemene termen uiteengezet “Nous publions *La Vigie de la Côte* afin de plaider la cause de Blankenberghe, parfois compromise avec une imprudente légèreté par ceux qui ont mission de la défendre, et qui, pour se faire les champions de quelques griefs imaginaires, s’escriment dans le vide et battent leurs adversaires sur le dos de la ville de bains [...]”²³. Direct hierna werd in meer concrete termen gezegd waar het de uitgever en opsteller van de nieuwe krant in feite om te doen was. Men stak de loftrumpet over de spoorweg die eindelijk de Belgische kust ontsloten had. De kuststeden ontsnappen niet aan de opmars van de vooruitgang, meent de auteur, en vooral mag Blankenberghe zich niet tot inertie laten verleiden.

In de loop van het seizoen 1865 reageerde de krant nog een paar keer op berichten verschenen bij haar concurrent. Maar in tegenstelling tot *La Plage* werd ze inhoudelijk niet gedomineerd door deze spoorwegpolemie. Hierdoor kon ze ook aanslaan bij de toerist die met dit alles geen uitstaans had. Vermoedelijk overtrof de verkoop dan ook die van de concurrent. Als we ook nog rekening houden met de talrijke reclame die reeds gedurende het eerste jaar in *La Vigie* verscheen en met een mogelijke subsidiering door de spoorwegmaatschappij, is het niet verwonderlijk dat de nieuwkomer bleef bestaan terwijl *La Plage* in 1866 niet meer verscheen.

Men kan gerust stellen dat *La Vigie* pas goed van start ging vanaf 1866. Het doel was nu zuiver een toeristisch publiek bereiken. Niet

23. *La Vigie de la Côte*, 16.07.1865/3, C.

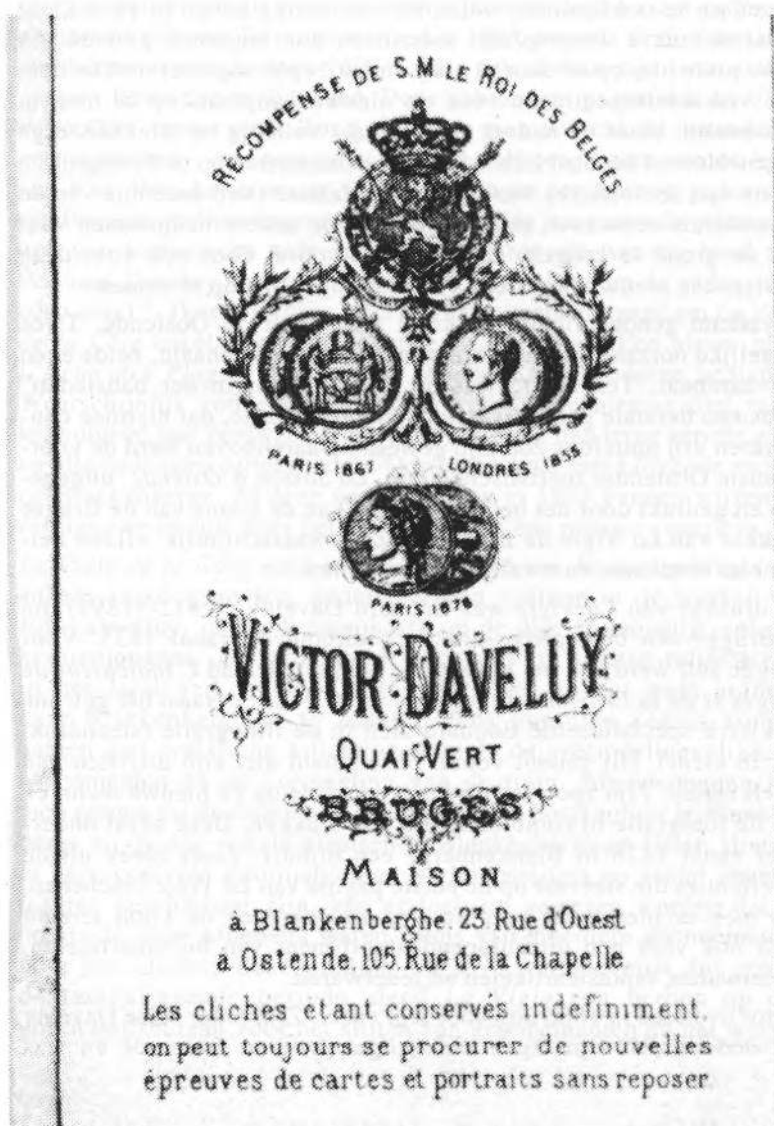
langer gehinderd door het voeren van een lokale polemiek, slaagde de krant hier uitstekend in. Toch werd nog regelmatig aandacht besteed aan de spoorwegen en dat altijd in positieve bewoordingen. Zo werden bijvoorbeeld de exploitatiegegevens van de “Compagnie du Chemin de fer de Blankenberge” uitvoerig gepubliceerd en lovend commentarieerd²⁴.

Hoe dan ook, de vreemdelingenlijst bekleedde de centrale plaats omdat ze één van de voornaamste troeven, zoniet dé bestaansreden vormde van het toeristisch blad. *La Vigie* diende zich in haar tweede jaar aan als “Liste officielle des étrangers”, een kwalificering die ze het jaar tevoren nog moest delen met *La Plage de Blankenberge*. Het is niet duidelijk of de uitgever van de nieuwe krant in 1866 via een contract met de gemeentelijke overheid de vreemdelingenlijst verwierf dan wel of het integendeel een mondelinge overeenkomst betrof. Vermits het jaar voordien beide kranten hun lijsten als officieel propageerden, zal er toen wel geen schriftelijk akkoord over de publicatie bestaan hebben. Tussen 1864 en 1874, jaar waarin de *Guide du Baigneur* het monopolie op de lijsten verwierf, raakten krant en gemeentelijke overheid het vermoedelijk eens inzake hun relatie. In een tweetalig, door Daveluy gedrukt pamflet, werd in 1866 het volgende meegedeeld: “Burgemeester en Schepenen der Stad Blankenberge, brengen ter kennis der belanghebbenden dat eene vreemdelingenlijst in 1866 zal uitgegeven worden, onder het toezicht en de verantwoordelijkheid der Gemeente-bestuurs”²⁵. Bedoelde lijsten werden als losse folder gedrukt door Daveluy op de zelfde dagen dat *La Vigie de la Côte* verscheen. De gegevens in beide drukwerken waren identiek, maar de losse lijsten werden verspreid onder de naam van de stad Blankenberge en zonder enige redactionele bijdrage. Wel waren enkele officiële berichten van de gemeentelijke overheid opgenomen. Dit alles wijst op een overeenkomst tussen Daveluy en het college van burgemeester en schepenen.

Aanvankelijk kwam enkel Blankenberge aan bod maar met de verdere ontsluiting van de Belgische kust verruimde het aanbod. Nadat de spoorlijn Brugge-Blankenberge een succes werd, besloot men

24. *La Vigie de la Côte*, 19.08.1866/2, A en B.

25. Bedoeld pamflet bevindt zich samen met de lijsten van 1866, ingebonden bij een gebundelde jaargang 1866 van *La Vigie de la Côte*. Deze bundel bevindt zich in een Blankenbergse privé-verzameling.

Afb. 2. Achterzijde van een kartonnetje waarop kleine foto's geplakt werden : Victor Daveluy als zelfstandige fotograaf gevestigd langs de Groene Rei met bijhuizen te Oostende en Blankenberge (G. Michiels, Uit de wereld der Brugse mensen, Brugge, 1978, p. 81).

deze door te trekken naar Heist. De verbinding kwam in 1868 klaar zodat ook deze vissersplaats toeristisch kon beginnen groeien. *La Vigie* pikte hier op in door al vlug, in het begin nog zeer bescheiden, ook vreemdelingenlijsten voor de nieuwe badplaats op te nemen. Inhoudelijk bleef de nadruk zo goed als volledig op Blankenberge liggen. Hoewel het blad zich zal blijven concentreren op de belangrijkste plaats van de oostkust, werd tijdens de laatste twee decennia van de negentiende eeuw toch gepoogd om ook in andere badplaatsen voet aan de grond te krijgen. Dit gebeurde vooral door ook voor deze toeristische nieuwkomers een vreemdelingenlijst op te nemen.

Opvallend genoeg richtte de krant zich nooit op Oostende. Twee mogelijke oorzaken kunnen hiervoor worden aangehaald, beide even aanvaardbaar. Ten eerste was er in de "koningin der badsteden" reeds een dermate goed gevestigde krantentraditie, dat hiermee concurreren vrij nutteloos zou zijn geweest. Daarenboven werd de voor naamste Oostendse toeristische krant, *La Saison d'Ostende*, uitgegeven en gedrukt door het bedrijf van één van de zoons van de Brugse drukker van *La Vigie de la Côte*²⁶. Zeer waarschijnlijk wilden beiden niet in elkaars vaarwater terecht komen.

De drukker van *La Vigie* was Edouard Daveluy (°1812-†1894) die in Brugge een belangrijke drukkerij uitbouwde vanaf 1835. Voor Brugge zelf werd ook het a-politieke publiciteitsblad *L'Indicateur de Bruges et de la Province* uitgegeven vanaf 1848²⁷. Naast het gewone drukwerk specialiseerde Edouard zich in de lithografie (steendruk, ook in kleur). Hij genoot vooral bekendheid met zijn uitgaven van speelkaarten. Zijn zoon Victor legde zich toe op de nieuwe techniek van de fotografie in combinatie met het drukken. Deze bezat onder meer vanaf 1876 in Blankenberge een bijhuis. Zoals bleek uit de advertenties die stevast op de eerste pagina van *La Vigie* verschenen, kon men er niet enkel voor foto's, drukwerk en de krant terecht maar ook voor een uiteenlopend assortiment van bureauartikelen, papierwaren, fantasieartikelen en lederwaren.

Victor overleed in 1886 nog vóór zijn vader. Zijn broer Jules Daveluy had ondertussen zijn eigen zaak uitgebouwd in Oostende en was

26. P. VANDENABEELE, *De Oostendse drukkerijen. Een inleidend onderzoek naar het leven en het werk van een beroepsgroep (1780-1940)*, Gent, RUG (Onuitgeg. Licentiaatsverhandeling Seminarie Nieuwste Geschiedenis), 1985, p. 46.

27. R. VAN EENOO, *Op. cit.*, 81-82.

daar ondermeer uitgever van de belangrijke toeristische krant *La Saison d'Ostende*. Edouard Daveluy overleed in 1895, maar de Brugse drukkerij werd waarschijnlijk sinds 1893 verder geleid door zijn twee andere zonen : Rodolphe en Edouard. Deze gebroeders gaven ook *La Vigie de la Côte* verder uit²⁸. Rond 1893 kan men ook enkele veranderingen opmerken : de krant verscheen nu met een vignet van de hand van Flor Van Acker en er werd niet langer een beroep gedaan op een Brussels publiciteitsagentschap. In hetzelfde jaar gaven de gebroeders ook een toeristische gids van Blankenberge uit, van de hand van Edouard Daveluy (het is niet duidelijk of het hier om de vader of de zoon ging)²⁹. Tevens werd in 1893 een experiment gewaagd om *La Vigie de la Côte* enkel nog op Blankenberge te richten. Een nieuw blad, *L'Écho des Plages*, moest Heist, Knokke en Wenduine bedienen. Waarschijnlijk zonder groot succes vermits de nieuwe titel reeds het volgend jaar verdween zodat de *Vigie* vanaf dan terug gericht werd op alle badsteden (uitgezonderd Oostende) maar met blijvende nadruk op Blankenberge. Al deze veranderingen in 1893 kunnen wijzen op een nieuwe impuls door het aantreden van een nieuwe generatie.

La Vigie de la Côte werd in Blankenberge aan de man gebracht via enkele verkooppunten, ondermeer een tijldang in de winkel van Jules Daveluy, in een krantenkiosk op de dijk en mogelijk ook via krantenjongens. De krant werd eveneens in diverse treinstations in het land verkocht zodat reizigers die op het punt stonden naar Blankenberge af te zakken reeds voordien kennis konden nemen van praktische inlichtingen zoals de vreemdelingenlijst, de evenementen en de uurregeling van de trein. Abonnementen kon men nemen bij de drukker in Brugge, in het postkantoor te Blankenberge en op nog enkele plaatsen in Blankenberge en Heist. Hoewel er geen concrete informatie over verkoopscijfers en aantal abonnementen beschikbaar zijn, kan er toch op gewezen worden dat de hotels de grote afnemers waren, soms van meerdere abonnementen voor hun klanten. Zeker in 1885 en 1890, vermoedelijk dus ook in de tussenliggende periode, deed *La Vigie* een beroep op een publiciteitsbureau voor het slijten van abonnementen en het werven

28. A. VANHOUTRYVE, Daveluy : "Litograaf des Konings", *Brugge die Scone*, XII, 1990, 1, pp. 14-15.

P. VANDENABEELE, Op. cit., pp. 41-45.

29. E. DAVELUY, *Blankenberghe-Illustré*, Bruges, Daveluy Frères, 1893, 106 p.

van publiciteit, met name *l'Office de Publicité* in de Madeleinestraat te Brussel. Dit bureau beschikte over een kiosk op de Blankenbergse zeedijk waar zowel kranten als boeken te koop werden aangeboden³⁰. Vanaf 1893 was in *La Vigie de la Côte* geen sprake meer van een agentschap. We kunnen aannemen dat de uitgever/drukker van toen af terug zelf in stond voor de reclamewerving. Hoe dan ook waren het blijvend groot aantal pagina's reclame, wisselend van twaalf tot zestien bladzijden, het bewijs dat het goed ging met de krant³¹.

B. Inhoudelijke evolutie.

Naast de vreemdelingenlijsten en de vele bladzijden reclame, was er nog plaats voor één tot twee pagina's met diverse berichtjes die hetzij de toerist informeerden, hetzij hem moesten amuseren. De eerste twee jaargangen waren, naast wat berichtgeving van lokaal belang, vooral gevuld met grapjes, woordspelingen en andere vermakelijkheden, alle gegroepeerd onder de rubriek "Variétés". Vanaf 1866, maar vooral vanaf het derde jaar van verschijnen, zijn de berichten duidelijk beter opgesteld. Informatie en weetjes over Blankenberge en het zeebaden werden op een vlotte manier gepresenteerd. In de verslagen van alles wat er tijdens het seizoen gebeurde kon de toerist zich zonder probleem thuisvoelen. Hoewel de redacteur(s) nergens genoemd werd(en), zelfs niet met een pseudoniem, kunnen we toch een duidelijke verbetering in stijl waarnemen vanaf de derde jaargang. In tegenstelling tot de beginperiode werd een groot deel van de inhoud niet meer klakkeloos overgenomen uit andere binnen- en buitenlandse bladen. Wat niet wegnam dat af en toe uitvoerig geciteerd werd uit die bladen, maar niet langer in dezelfde mate. Pas in 1898 kwam bovenaan de krant de naam te staan van de hoofdredacteur : V. Froment³². Omdat andere nummers van de krant

30. Dit was alleszins het geval in 1875, maar vermoedelijk bleef de kiosk bestaan gedurende de rest van de negentiende eeuw.

J. LAMBRECHT, *Le Guide des étrangers à Blankenberghe...*, Blankenberge, Imp. Lambrecht, 1875, p. 85.

31. De gegevens voor deze paragraaf werden gehaald uit de titelpagina's van *La Vigie de la Côte* doorheen de jaren.

32. *La Vigie de la Côte*, 31.07.1898/1.

uit deze periode niet werden teruggevonden, kan over deze Froment verder niets gezegd worden.

De krant besteedde zo weinig mogelijk aandacht aan politiek geladen onderwerpen en nam zeker nooit stelling voor deze of gene tendens. Ook op internationaal vlak hield de krant een zo neutraal mogelijk profiel aan. De bedoeling van dit alles was natuurlijk een krant te zijn voor alle toeristen. Commercieel gezien verklaarde dit het succes van de krant zoals dat tot uiting kwam in de lange bestaansperiode. Soms was het volhouden van deze inhoudelijk neutrale lijn wel eens frustrerend voor de redacteur die week na week zijn aantal kolommen moest zien te vullen zonder op iemands tenen te trappen.

Vermits wij voor de laatste twee decennia van de negentiende eeuw enkel een volledige jaargang konden raadplegen voor 1885, is het moeilijk in te schatten in hoeverre de hierboven beschreven inhoudelijke lijn werd aangehouden. In deze jaargang werd echter opvallend meer aandacht besteed dan voorheen aan zaken van lokaal belang. Bovendien werden de redactionele stukken in 1885 ondertekend met de letter G., een ondertekening die we voorheen niet aantroffen. Dit kan er op wijzen dat met het aantreden van een nieuwe, niet geïdentificeerde redacteur, een wat andere lijn werd gevolgd. Zo werd duidelijk stelling genomen in wat men de "riolenkwestie" kan noemen. Blankenberge beschikte nl. niet over een doeltreffend afvoersysteem voor huishoudelijk en sanitair afvalwater. Met het steeds toenemend toerisme vroeg dit probleem een dringende oplossing. Twee verschillende projecten werden ingediend. De gemeenteraad opteerde in 1885 voor het plan van ingenieur Restiau. Het concurrerende plan van ingenieur Kennis werd afgewezen, wat deze tot een heftige perscampagne bewoog om toch maar zijn gelijk te bewijzen, een kwestie waar we verder nog op terugkomen. *La Vigie de la Côte* koos in dit dispuut de zijde van Restiau en het gemeentebestuur. Zo werden bijvoorbeeld de gebreken van het ontwerp Kennis uitvoerig uit de doeken gedaan in een artikel dat verscheen op niet minder dan drie volle pagina's³³. Drie bladzijden gewijd aan een lokale problematiek en dit in volle seizoen, vormde een duidelijke verandering in het beleid van de krant die steeds zoveel mogelijk gepoogd had de toeristen te behagen en ze

33. *La Vigie de la Côte*, 18.07.1885/7, 8 en 9.

zeker niet lastig te vallen met lokale politieke aangelegenheden. *La Vigie* zelf zag deze stellingname waarschijnlijk in de eerste plaats als een verdediging van de toeristische belangen van de badstad. Dit blijkt althans uit het voorwoord tot de eenentwintigste jaargang: "A la *Vigie* nous n'avons jamais critiqué pour le plaisir de critiquer; en revanche nous n'avons hésité en aucun temps à présenter les choses qui nous paraissaient justes et fondées. Nous nous sommes toujours faits l'écho de ce qui nous semblait devoir être signalé comme utile aux habitants de notre ville de bains en particulier et au bien être de ses visiteurs en général". In hetzelfde artikel verwelkomde de krant het initiatief om een vismijn te bouwen met enige trots want: "[...] nous pourrons revendiquer une part dans ce résultat. Une des premières, *la Vigie*, se souvenant en cela de sa réputation de vigilante gardienne des intérêts de notre ville de bains, a signalé l'impérieuse nécessité de cette création"³⁴.

De wil om de belangen van het toerisme te verdedigen komt hier nog duidelijker naar voor. Deze vernieuwende inhoudelijke optiek gaf de krant een meer volwassen karakter. Op een evenwichtige wijze werden, soms vrij uitgebreid, standpunten ingenomen. Of dit ook bij de toerist, het lezerspubliek waarvan *La Vigie de la Côte* het toch op de eerste plaats moest hebben, in de smaak viel is moeilijk uit te maken vermits oplagecijfers onbekend zijn. Het feit dat de krant bleef verschijnen tot in 1914 duidt er op dat ze succes bleef hebben bij de doelgroep. Of de vernieuwende inhoudelijke lijn ook werd voortgezet in de periode na 1885 valt niet op te maken uit de zeldzame losse nummers die wij uit deze twintig jaar terugvonden.

La Vigie de la Côte bleef gedurende zijn lange bestaan een zuiver seizoengebonden krant. Tussen midden juni en half september verscheen men met een wekelijkse frekwentie. Daarna volgde een winterslaap tot het volgende toeristische seizoen. De krant kon dit patroon met succes volhouden vanaf zijn stichting tot aan de Eerste Wereldoorlog en toonde zich hiermee de meest levensvatbare van alle toeristische kranten in Blankenberge. Het was de periode bij uitstek waarin Blankenberge zich opwierp als de tweede mondaine badplaats na Oostende, een elitair aspect dat na de oorlog zou wegdeemsteren. Het ontstaansklimaat van de periodiek was die van de grote stoot

34. *La Vigie de la Côte*, 27.06.1885/6, B.

vooruit die het Blankenbergs toerisme ondervond na de opening van de treinverbinding met Brugge in 1863.

Het succes van het blad wordt niet alleen duidelijk uit het lange bestaan maar evenzeer uit de vele bladzijden reclame die opgenomen werden. Hieruit komt overduidelijk de financiële draagkracht naar voor. Vanzelfsprekend zette dit succes ook andere drukkers en/of uitgevers aan om te pogen met een seizoengebonden periodiek een deel van de reclamekoek binnen te rijden. Verschillende keren doken er dan ook directe concurrenten op voor *La Vigie de la Côte*, maar telkens opnieuw bewees de krant dat ze kon stand houden.

Na de grote oorlog dook de krant nog éénmaal terug op. Drukker / uitgever Daveluy aan de Groene Rei in Brugge liet haar in 1923 opnieuw verschijnen. Nummers van na 1924 zijn evenwel niet meer voorhanden zodat het niet duidelijk is of de nieuwe start een blijvend succes kende.

5. *L'Écho de la Plage*.

Een eerste concurrent van *La Vigie* trad aan in het seizoen van 1869 : *L'Écho de la Plage*. Deze krant had eveneens de Blankenbergse toerist als belangrijkste doelgroep, maar ook naar Nieuwpoort, Oostende en Heist werden de blikken gericht. Het blad poogde zich duidelijk anders te profileren dan haar reeds langer bestaande confrater. Dit vooral door niet wekelijks maar dagelijks te verschijnen. De prijs was ook een derde lager dan die van *La Vigie* : tien centimes in plaats van vijftien. Inhoudelijk poogde men wat hoogstaander artikels te brengen, een ambitie die eveneens bleek uit de ondertitel "Journal Quotidien, scientifique & Littéraire". Toch bleven ook hier de vreemdelingenlijsten een belangrijke troef om publiek te trekken. Er werden lijsten opgenomen voor de vier hogergenoemde badplaatsen. Blijkbaar wou men niet onderdoen voor de concurrenten en noemde het dagblad zijn lijst eveneens "Liste officielle des étrangers". Hoogstwaarschijnlijk haalde het dagblad zelf zijn inlichtingen bij de diverse hotels en niet bij het gemeentebestuur. De uitgever van *La Vigie* poogde hierop aan te tonen dat zijn lijsten de enige officiële waren (wat hun grotere betrouwbaarheid en volledigheid moest illustreren) door zijn ondertitel uit te breiden tot "Liste officielle des étrangers, la seule publiée d'après les renseignements pris aux bureaux de l'administration communale".

Ook *L'Écho de la Plage* werd niet in Blankenberge gedrukt, maar in Brugge bij Delplace. Deze drukte in Brugge verschillende conservatief-katholieke bladen waaronder ook het ultra-montaanse 't *Jaer 30* en zijn opvolger, 't *Jaer 70*. Tevens was hij uitgever van het katholieke blad *De Stad Brugge*³⁵. Als hoofdredacteur van *L'Écho* werd de naam gegeven van Aimé de Zer, iemand die ons verder onbekend is. Er was zelfs een buitenlandse correspondent, nl. een zekere von Wymen in Wenen. In Blankenberge had het dagblad het hotel Godderis op de zeedijk als een soort steunpunt waar men terecht kon voor abonnementen, brieven aan de redactie en advertenties. Inhoudelijk werd de krant gevuld met kleinere berichten, duidelijk gericht op een select publiek : beursnieuws, uit andere bladen overgenomen buitenlands nieuws als faits-divers, menutips, een "bulletin des voyages" van gekroonde hoofden en occasioneel ook nieuws i.v.m. de badplaatsen. De praktische informatie werd gevormd door de uurtabellen van de spoorweg en door de tarieven van het zeebaden.

Na één maand en negenentwintig nummers veranderde het dagblad plots van drukker. Delplace ruimde plaats voor Léon Bogaert, eveneens in Brugge³⁶. Bogaert was drukker van enkele liberale krantjes³⁷. De verklaring voor deze overstap blijft onduidelijk. Bestond onenigheid tussen drukker en redacteur op ideologisch vlak? Het feit dat bij de eerste drukker ultra-montaanse druksels van de persen rolden en bij de tweede liberale kan in deze richting wijzen. Of was de drukker niet tevreden over de reclameinkomsten? Nooit verschenen meer dan twee pagina's reclame en betaalde annonces in *L'Écho de la Plage*. Voorwaar een groot verschil met de veertien van *La Vigie!*. Toch bleef de krant nog tot midden september dagelijks verschijnen. In het laatste nummer werd reeds de volgende jaargang aangekondigd, die er evenwel nooit kwam³⁸. Hiervoor kunnen enkele redenen geformuleerd worden die mogelijk samen zijn opgetreden : naast geen al te grote reclameinkomsten viel vermoedelijk ook de verkoop tegen. Hoewel er geen bewijzen zijn kan men zich afvragen of de toeristen

35. R. VAN EENOO, *De pers te Brugge : 1792-1914. Bouwstoffen*, Leuven/Paris, Nauwelaerts, 1961, pp. 82-83; 86-87; 115; 141-143; 162.

36. *L'Écho de la Plage*, 19.07.1869/1, B.

37. R. VAN EENOO, *Op. Cit.*, pp. 78-79; 118-119; 135-136.

38. *L'Écho de la Plage*, 14.09.1869/1, A.

wel zo direct nood hadden aan een dagelijkse krant met fragmentaire vreemdelingenlijsten van verschillende steden, terwijl *La Vigie* een wekelijkse "Liste des étrangers" bracht, overzichtelijker en bovendien op basis van gegevens van de gemeentelijke overheid. Bij dit alles kwam nog dat 1870 een moeilijk toeristisch jaar werd doordat de oorlogswolken van het Frans-Duitse conflict ook over België een schaduw wierpen.

De *Vigie* trok dus aan het langste einde. Het is dan ook weinig verwonderlijk dat in het inleidend stukje bij de zesde jaargang (1870) men zich in bedekte termen afzette tegen de voormalige concurrent en dat het eigen profiel beklemtoond werd: "Avons-nous besoin de tenir à nos nombreux lecteurs un langage imagé, tel qu'on en emploie d'ordinaire dans la presse des villes d'eau? - Non. *La Vigie* en est à la sixième année de son existence et elle a trop de motifs d'être satisfaite du passé pour ne pas s'améliorer chaque année davantage. Nous savons ce que nous devons à Blankenberghe et à ses hôtes; nous ne tiendrons pas un long discours pour prouver que nous avons l'intention la plus sincère de nous rendre de plus en plus utile"³⁹. De formule had m.a.w. zijn degelijkheid bewezen en werd aangehouden.

6. *L'Avenir des Flandres*

La Vigie had nu het krantenrijk in Blankenberghe voor zich alleen tot in 1873. Op dat ogenblik kwam er opnieuw een kaper op de kust. Ditmaal was het geen nieuwe krant, maar het Brugse blad *L'Avenir des Flandres* dat tijdens het seizoen uitpakte met twee volle pagina's, enkel gericht op de Blankenbergse toerist. Deze sinds 1869 bestaande publicatie verscheen vanaf augustus 1873 als dagblad en droeg een duidelijke liberale signatuur⁴⁰. Het succes van de Blankenbergse bijdrage loste duidelijk de verwachtingen niet in want op 31 juli zette *L'Avenir* een aanval in op *La Vigie de la Côte*: er werd de krant enerzijds verweten met het merendeel van de annonces te gaan lopen en anderzijds dat wel de uren van de katholieke eredienst werden gepubliceerd maar niet de programma's van het lokale theater. De reactie van *La Vigie* bleef niet uit: "Nous nous bornerons à dire à

39. *La Vigie de la Côte*, 26.06.1870/2, C.

40. R. VAN EENOO, *Op.Cit.*, pp. 22-23.

notre jeune et bouillant collègue que nous souhaitons à l' *Avenir* autant d'annonces qu'en insère la *Vigie* [...] Que si nous annonçons l'heure des services divins, c'est à la prière de l'immense majorité de nos abonnés et que si le Directeur du théâtre observait à notre égard les convenances suivies partout vis-à-vis de la presse par ses collègues, nous insérerions le programme de ses soirées avec un égal empressement". De aard van deze reactie kan eerder gematigd worden genoemd, zeker vergeleken met de wijze waarop negentiende-eeuwse kranten elkaar soms in het haar zaten. De reden hiervoor was tevens een van de basisprincipes voor het succes van *La Vigie*, nl. dat men zich "sur le sol neutre de la plage de Blankenberghe" van alle polemiek en van politieke stellingname onthield. De krant was zich hiervan goed bewust en sneerde in zijn reactie dat "si *L'Avenir des Flandres* est d'un avis contraire grand bien lui fasse"⁴¹. In het "fin-de-saison"-nummer van 21 september 1873, kwam *La Vigie de la Côte* in dezelfde context nog eens terug op wat in feite haar beleidslijn was op inhoudelijk vlak: "Nous croyons que lorsque le journal brugeois [...] connaîtra mieux la plage et ses habitués, il appréciera mieux aussi cette vérité que l'on vient à Blankenberghe, pour se délasser des occupations et préoccupations des villes, pour vivre au grand air, pour respirer la brise saline, pour contempler les grands spectacles de la nature; il s'apercevra alors, nous n'en doutons pas, qu'il ne faut pas mêler la politique à une chose complètement étrangère aux luttes du forme, aux bains de mer et aux promenades dans les dunes, et que l'étranger ne s'intéressera jamais que médiocrement aux querelles des partis à Blankenberghe et même à Bruges. Cela n'empêche ni de garder ses convictions, ni de les faire valoir en temps et lieu.". Ook in dit artikel sloeg de krant een eerder verzoenende toon aan. De concurrent werd in feite enkel zijn agressieve houding verweten en voor de rest wees men er zelfs op "que Blankenberghe offre assez de ressources pour que deux journaux puissent y vivre côte à côte".

De meer politiek gerichte aanpak van *L'Avenir des Flandres* lijkt inderdaad niet te hebben aangeslagen want het seizoen daarop stapte het dagblad af van het experiment van twee bladzijden Blankenbergs nieuws. Dit nam niet weg dat de krant het jaar door artikels aan Blankenberge bleef wijden die meestal politiek van aard waren. 1874

41. *La Vigie de la Côte*, 03.08.1873/1, A.

betekende evenwel het aantreden van een nieuwe mededinger voor *La Vigie*.

7. *Le Guide du Baigneur*.

A. Ontstaan en betrokken personen.

Le Guide du Baigneur maakte in het seizoen van 1874 zijn opwachting met enkele vernieuwende kenmerken. Voor het eerst werd een blad in Blankenberge zelf gedrukt en ging het niet enkel meer om een louter seizoengebonden publicatie. In de zomer was het doelpubliek wel degelijk de toerist, maar buiten het seizoen bleef men verschijnen met soms ook kritische informatie gericht op een lokaal publiek. Dit betekent dat we hier niet met een zuiver toeristische krant te doen hebben. De eerste twee jaren bleef alles tot Blankenberge beperkt, maar vanaf 1876 kwamen ook de andere kustplaatsen aan bod. Buiten deze andere aanpak was de belangrijkste concurrentiële troef t.o.v. *La Vigie de la Côte* evenwel het afsnoepen van de officiële vreemdelingenlijsten. Van bij zijn ontstaan verkreeg *Le Guide du Baigneur* van de gemeentelijke overheid de toelating en de gegevens voor het publiceren van deze lijsten. *La Vigie* reageerde hierop door zelf een informatiesysteem uit te bouwen om te weten wie waar overnachtte, dit i.p.v. de lijsten op te stellen op basis van de gemeentelijke gegevens. Het gevolg was dat er een bitse woordenstrijd ontstond tussen beide bladen die elkaar van onnauwkeurigheid, slordigheid en laattijdigheid beschuldigden m.b.t. hun respectieve lijsten. Drukker was Jacques Lambrecht die aanvankelijk Blankenberge vermeldde als zijn vestigingsplaats, maar na de startnummers werd het eerst Brugge en Blankenberge en tenslotte enkel nog Brugge. Het is niet helemaal duidelijk of het hier ging om een Brugs drukker die een bijhuis poogde te openen in Blankenberge of eerder om een in eerste instantie in de badstad gevestigde drukkerij die naderhand naar Brugge werd overgebracht. In Brugge drukte Lambrecht gedurende enkele maanden in 1881 de liberale krant *De Verdediging*. Het jaar daarvoor stond hij reeds in voor het drukken van enkele kiesblaadjes van dezelfde politieke strekking⁴². Lambrecht liet ook enkele boekjes verschijnen onder de reekstitel *Bibliothèque du Guide du*

42. VAN EENOO, *Op. cit.*, pp. 152; 189.

Baigneur. Zo kwam in 1875 bijvoorbeeld *Le Guide des étrangers à Blankenberghe* van de persen. Het was een gids waarin praktische informatie voor de toerist samenging met een schets van het Blankenbergs verleden van de hand van Emile Vanden Bussche⁴³. Het geheel werd luidens de titelpagina onder de auspiciën van het gemeentebestuur uitgegeven. Lambrecht werd daarenboven aangeduid als *Directeur de l'Agence de Renseignements*. Meer informatie hierover ontbreekt. Betrof het een soort VVV avant-la-lettre? Ging het om een zuiver privé-initiatief of mat Lambrecht zich misschien maar een ronkende titel aan die goed stond bij de aard van het boekje? Hieruit kan alvast toch afgeleid worden dat drukker en krant goed stonden bij de plaatselijke overheid. Dit besluit wordt nog versterkt doordat *Le Guide* het monopolie van de officiële vreemdelingenlijsten kreeg van de stad, dit tegen de reeds langer bestaande *La Vigie de la Côte* in. Ook het feit dat Leopold Konkelberge, schoonzoon van oud-burgemeester Mamet, bij Lambrecht enkele boekjes liet verschijnen (na voorpublicatie in de krant) wijst op een geprivilegeerde relatie met de lokale, liberale machthebbers⁴⁴.

In tegenstelling tot de meeste andere toeristische blaadjes is het hier wel mogelijk de redacteur te identificeren die instond voor toch een belangrijk deel van de copij. Hoewel ook hier rijkelijk gebruik gemaakt werd van pseudoniemen, laten verschillende elementen toch toe om de naam van Emile Vanden Bussche naar voor te brengen. Op de omslagfardie van de door ons geraadpleegde collectie schreef iemand, vermoedelijk de oorspronkelijke eigenaar, "O. Salé, Hugo d'Aldenburg, August de Pont-Rations = pseudonymes de M. E. Vanden Bussche". Het gaat hier om schuilnamen die steeds terug komen onder de belangrijkste artikels. Het auteurschap wordt eveneens bevestigd doordat de door O. Salé verzorgde rubriek "Blankenberghe" in de periode van 13 augustus tot 3 september 1876 door iemand

43. J. LAMBRECHT, *Le Guide des Étrangers à Blankenberghe publié sous les auspices de l'Administration communale par Jaq. Lambrecht, Directeur de l'Agence de Renseignements. Précédé de L'Origine des Bains de Blankenberghe par Em. Vandenbussche*, Blankenberghe, Impr. Lambrecht, 1875, 92 p.

44. L. KONKELBERGE, *Communication directe avec la mer, Blankenberghe ou Terneuzen?* Blankenberghe, Lambrecht, 1875, 68 p.

L. KONKELBERGE, *A propos d'une communication directe de Bruges à la mer. Quelques réflexions*, Bruges, Lambrecht, 1878, 28 p.

Merk hierbij ook op dat Lambrecht in 1875 in Blankenberghe drukte en in 1878 in Brugge. Dit sluit aan bij wat we reeds poneerden.

BAINS DE MER DU LITTORAL BELGE

15 c. le numéro.

6e année

19 JANVIER 1879 — N° 3 (255)

BRUGGE
G. MICHIELS
BRUGGE

LE GUIDE DU BAIGNEUR

UTILE DÉLOI

DIRECTEUR: M. JACQ. LAMBERT

LE JOURNAL EST DÉPOSÉ

LE GUIDE DU BAIGNEUR paraît chaque DIMANCHE. — L'abonnement, payable par anticipation, est de 5 francs par an pour toute la Belgique; 5 fr. pour la saison des eaux, du 15 juin au 31 septembre; 9 fr. du 1er juillet au 31 septembre. — Reclamations et faits divers dans la partie littéraire: 2 francs la ligne. — Annonces: 25 centimes la ligne pour l'étranger, 40 c. la ligne. — Les annonces de 1 à 6 lignes, fr. 1-50. La place occupée par les lettres paie comme si elle était remplie par des lignes en caractères ordinaires. — On traite à forfait pour les annonces de la Saison. — Les manuscrits non insérés ne seront pas rendus. — Il ne sera donné aucune suite aux correspondances anonymes.

On est prié d'envoyer les communications avant le vendredi midi. — Les manuscrits non insérés ne seront pas rendus. — Il ne sera donné aucune suite aux correspondances anonymes.

BUREAUX: BRUGES, 25, rue des Tonneliers. — Ostende, M. DANIELS-BURAI, 34, rue de la Chapelle. — Correspondants à Nieuport et à Hégel. — Bruxelles, M. Ch. PIERRE, 259, chaussée d'Anvers. — Evéghes, M. RICHOLME MOSSA, 3, Wallrafstratz, agent spécial pour l'Allemagne, la Suisse et l'Autriche. — Arras, M. MESSIAULT, 33, cours Ste-Anne.

LISTES DES ÉTRANGERS

ARRIVÉS OU SÉJOURNANT PENDANT LA SAISON DES EAUX A

OSTENDE, ELANKENBERGHE, NIEUPOORT, HEYST, MIDDELKERKE

Afb. 3. Hoofding van "Le Guide du Baigneur" (Stadsarchief Brugge, verz. G. Michiels).

anders verzorgd werd die tekende met "Scholasticus ff. de O. Salé". Nu was dit precies de periode waarin de vader van Vanden Bussche overleed (Roesbrugge, ± 20 augustus 1876). Nog opvallender is dat *Le Guide du Baigneur* bij dit overlijden zelfs verscheen met een rouwband op de voorpagina⁴⁵. Ook anders besteedde de *Guide* zeer veel aandacht aan Vanden Bussche. Zo werden geregeld stukjes proza en poëzie van zijn hand afgedrukt evenals uitvoerige voorpublicaties uit zijn op stapel staande boeken. Nieuwe nummers van "La Flandre" (Vanden Bussches tijdschrift) werden steeds vooraf aangekondigd in de Blankenbergse krant.

Uit het bovenstaande blijkt overduidelijk dat Emile Vanden Bussche veel meer was dan een losse medewerker aan *Le Guide du Baigneur*. Het lijkt er sterk op dat hij niet alleen redactioneel de drijvende kracht was maar dat hij ook financieel deze periodiek ondersteunde. Wie was deze figuur nu eigenlijk? Vanden Bussche werd in 1840 te Roesbrugge geboren als zoon van de plaatselijke arts. Hoewel hij zijn beroepsloopbaan begon als postbediende te Menen, kwam in zijn latere carrière een duidelijke historische belangstelling naar voren. Zo werd hij in 1864 benoemd tot conservator van het Rijksarchief te Brugge en in 1884 tot afdelingshoofd op het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Vanaf 1888 verhuisde hij naar Henegouwen en werd daar brouwer. Hij overleed er te Angreau in 1909. Tijdens zijn twintig jaar te Brugge integreerde de man zich duidelijk goed in de plaatselijke maatschappelijke bovenlaag. De lidmaatschappen van diverse verenigingen en organisaties wijzen overduidelijk op een betere sociale positie : erelidmaatschap van de *Société d'Emulation*, lid van de *St.-Sebastiaansgilde* en van de *Provinciale Commissie voor Statistiek*, bestuurslid van de *Société archéologique* en daarbij ook nog eens officier van de burgerwacht. Hij was eveneens actief op het vlak van pers en publicaties, wat zijn betrokkenheid bij *Le Guide du Baigneur* nog aannemelijker maakt. Zo was hij niet enkel medestichter van het historisch tijdschrift *La Flandre. Revue des monuments d'histoire et d'antiquités*, maar tevens hoofdredacteur. Vanden Bussche verleende eveneens zijn medewerking aan de liberale kranten *L'Impartial de Bruges* en *L'Indicateur de Bruges*, evenals aan de *Mémorial de Courtrai*. Toen hij naar Henegouwen verhuisde genoot de pers ook daar blijkbaar zijn belangstelling. Hij was er medestichter van het

45. *Le Guide du Baigneur*, 20.08.1876/2, B.

liberale weekblad *La Frontière du Hainaut* dat verscheen van 1888 tot 1890⁴⁶.

Naar de motivatie voor Vanden Bussches betrokkenheid bij het uitgeven van een Blankenbergse krant kunnen we, bij gebrek aan andere bronnen dan de kranten zelf, enkel gissen. Een mengeling van idealistische en commerciële redenen lijkt mogelijk. Zo kan het succes van *La Vigie de la Côte*, die zeer veel reclame bevatte, er hem toe aangezet hebben om met een gelijkaardig project te starten. Vermits *Le Guide* van bij de start de officiële vreemdelingenlijsten kon verwerven, lijkt het erop dat het uitbrengen van een nieuwe krant zo niet op initiatief, dan toch onder het welwillende oog van de plaatselijke overheid geschiedde. Zoals we hieronder zullen zien raakte de goede relatie met de gemeentelijke overheid omstreeks 1877 verstoord. Dit verklaart wellicht waarom *La Vigie* vanaf dat jaar opnieuw met de officiële lijsten kon uitpakken.

B. Vorm en inhoud.

Vooraleer echt van start te gaan (begin juni 1874) werd reeds in mei een proefnummer verspreid. Dit specimen bevatte naast het programma enkel voorbeelden en tarieven voor publiciteit⁴⁷. De bedoeling was om zo veel mogelijk reclame te werven bij potentiële klanten zoals hoteliers en handelaars. Voor 1874 en 1875 vonden we geen exemplaren van de krant terug zodat het niet mogelijk is het aantal pagina's publiciteit voor deze jaargangen te bepalen. Voor de jaren 1876 tot 1879 kunnen we toch een algemene lijn aanduiden. Buiten de seizoenmaanden juli, augustus en een stuk van juni en september, was er nooit meer dan anderhalve pagina reclame. In de

46. A. WITHOECK, *Proeve tot typologie van de Belgische leden van het "Comité Flamand de France", 1853-1914*, Gent, RUG (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1985, pp. B20; B144.

S. VRIELINCK, *Het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming "Société d'Emulation" te Brugge (1838-1940)*, Gent, RUG (licentiaatsverhandeling), 1987, p. 169.

P. LEFEVRE, *Répertoire des périodiques de l'arrondissement de Mons (1786-1940)*, Leuven, Nauwelaerts, 1980, pp. 193-194.

47. Ter illustratie geven we hier een overzicht van deze tarieven: Een volledige pagina kostte voor de duur van het seizoen 50 Fr., een halve pagina 25 Fr., enz... Voor eenmalige aankondigingen werd 2 per lijn gevraagd bij inlassing in het redactioneel gedeelte en 15 centimes in de rubriek met annonces. Een los nummer van de krant kostte 15 centimes en de abonnementsprijs voor het seizoen bedroeg 3 fr.

zomermaanden van 1876 was dat al niet veel meer; hooguit een bladzijde of twee in het totaal. Vanaf 1877 is er evenwel een duidelijke kentering waar te nemen: gedurende juli, augustus en september liep het aantal met reclame gevulde pagina's op tot gemiddeld negen à tien. Waarschijnlijk had deze grote toename te maken met een nieuwe inhoudelijke aanpak. Gedurende de wintermaanden bleef het gemiddelde evenwel op anderhalf liggen. Gedurende de zomer van 1877 was er een lichte terugval naar een gemiddelde van acht à negen. Deze negatieve tendens zette zich door in 1878-'79 : zeven à acht pagina's publiciteit. 1879 was tevens het laatste jaar dat de krant verscheen. De hierboven aangehaalde cijfers wijzen erop dat de reclameinkomsten zeker in de winter onvoldoende waren om de onkosten te dekken, vooral als we aannemen dat de verkoop dan niet al te hoog zal geweest zijn. Toen de opbrengst uit reclame ook in de zomer terugliep is het dan ook weinig verwonderlijk dat de krant ophield te verschijnen. In dit verband valt ook op te merken dat het aantal bladzijden die de belangrijkste concurrent, *La Vigie de la Côte*, kon vullen in dezelfde periode veel groter was : vijfentwintig tot eenendertig bladzijden.

In het proefnummer van mei 1874 vatte Jacques Lambrecht de doelstellingen aan van het nieuwe blad samen onder het motto *Utile Dulci*. "Het nuttige aan het aangename paren" was volgens de drukker-uitgever het belangrijkste. Onder het aangename verstond hij literaire, wetenschappelijke, artistieke, historische en gewoon amuseante bijdragen. Het nuttige "... se compose des renseignements, annonces, et des milles etcetera qui forment la quintessence de ce que nous avons appelé... un *Journal utilitaire*". Dit laatste was dus in feite de bestaansreden van een toeristische krant: de potentiële klant stelde slechts belang in nuttige informatie, w.o. in de eerste plaats de vreemdelingenlijsten. De invulling van 'het aangename' vormde in feite de meerwaarde waarmee een blad zich moest pogen te profileren tegenover de concurrentie. De doelgroep die de uitgever wou bereiken bestond zowel uit die mensen die naar de kust kwamen om zich te ontspannen, als uit diegenen die hun brood poogden te verdienen met deze eerste groep, m.a.w. de handelaars en ondernemers. Het introductieartikel eindigde, zoals gebruikelijk bij een seizoenkrant, met een lofzang op Blankenberge, bedoeld als toeristische promotie⁴⁸.

48. *Le Guide du Baigneur*, Spécimen mai 1874/1, A en B.

Hoe de inhoudelijke invulling verliep van de eerste twee jaargangen kunnen we niet onmiddellijk te weten komen bij gebrek aan teruggevonden exemplaren. Uit enkele artikels die verschenen in de derde jaargang, die van 1876, valt hierover toch een en ander af te leiden. Zo kondigde het openingsartikel van 2 januari 1876 een koerswijziging aan. Er werd een pleidooi gehouden tot samenwerking tussen de verschillende Belgische badplaatsen om zo sterker te staan in het buitenland. Als stap in deze richting zou *Le Guide du Baigneur* zich vanaf dan richten tot alle toeristische plaatsen aan de Belgische kust. Als onderdeel van de vernieuwing zou de krant ook verspreid worden in verschillende buitenlandse toeristische plaatsen⁴⁹. In het aangehaalde artikel werd ook een belangrijke inhoudelijke optie benadrukt : geen politiek en geen religie. De uitgever wenste uiteraard zoveel mogelijk mensen aan te spreken en niemand voor het hoofd te stoten. Toch kwam vanaf 1877 steeds meer politiek aan bod in de krant, wat het blad zeker niet populair zal gemaakt hebben bij de toeristen, toch de belangrijkste doelgroep.

Uit het bovenstaande kunnen we concluderen dat *Le Guide* zich in zijn eerste twee jaren van bestaan bijna uitsluitend op Blankenberge richtte. Blijkbaar gaf dit noch op het vlak van de verkoop, noch op dat van de reclameinkomsten gunstige resultaten. De nieuwe tactiek waarvoor vanaf 1876 geopteerd werd, kon aan potentiële adverteerders een argument bieden waarom ze *Le Guide* zouden verkiezen boven *La Vigie* om reclame te maken. De waarborg dat Lambrechts blad niet enkel over gans de Belgische kust werd verspreid, maar eveneens doorheen het hele jaar in diverse Europese bad- en kuuroorden, was duidelijk bedoeld om adverteerders aan te trekken. De krant liet dan ook niet na om dit herhaalde malen onder de aandacht te brengen. Zo meldde men geregeld dat buitenlandse kranten, liefst die van badplaatsen aan de Azurenkust, in hun kolommen reageerden op artikels verschenen in *Le Guide du Baigneur*⁵⁰. De krant werd kosteloos toegezonden naar de diverse Europese toeristische plaatsen, duidelijk om de naambekendheid te vergroten en om te kunnen beweren dat men daar effectief aanwezig was⁵¹.

49. *Le Guide du Baigneur*, 02.01.1876/1, A.

50. *Le Guide du Baigneur*, 27.02.1876/1, A.

51. *Le Guide du Baigneur*, 06.08.1876/3, B.

Samen met de nieuwe inhoudelijke politiek kwam er ook vormelijk een andere aanpak. Gedurende de zomermaanden van 1876 werd het blad gedrukt op groot formaat en op papier dat steeds een ander kleurtje had. De frekwentie bleef wekelijks, maar in de loop van de week verscheen wel een supplement met de nieuwste aanvullingen op de vreemdelingenlijsten.

Het initiatief kende succes op het vlak van de reclameinkomsten. Daar waar de toename in 1874 nog gering was, steeg het aantal pagina's met reclame het jaar daarop zeer beduidend zoals hierboven werd uiteengezet. Tijdens het seizoen van 1877 werd de prijs van de krant verlaagd van 25 centimes tot 10 centimes, om na de zomer terug te stijgen tot 15. Dit werd vermoedelijk mogelijk gemaakt door de betere reclameinkomsten. De prijs van 15 centimes bleef behouden voor de volgende twee jaar.

Anderzijds, en dit was minder positief, viel de uitvoerige aandacht die *Le Guide* aan de andere Belgische kuststeden besteedde, voornamelijk aan Oostende en Middelkerke, bij de Blankenbergse overheid niet in al te goede aarde. De krant zette zich in maart met klem af tegen deze houding van het gemeentebestuur. Er werd op gewezen dat er over Blankenberge veel minder te berichten viel bij gebrek aan nieuwe openbare werken of geplande vermakelijkheden voor het seizoen. Hoewel het niet met zo veel woorden gezegd werd, verweet O. Salé (Vanden Bussche dus) het Blankenbergs bestuur een zekere inertie. Deze kritiek, zo stelde hij, was enkel bedoeld voor het goed van de stad en hij besloot als volgt : "Voilà donc le *Guide du Baigneur*, peut-être pour la première fois de son existence, obligé de dire des choses non pas désagréables mais un peu salées à la ville qui le vit naître et soutint ses premiers pas. Nous croyons ce rôle-là plus convenable pour un journal qui se respecte que les basses flatteries et les réclames abracadabrantes dépourvues de sens commun. Blankenberghe, nous en sommes certain, nous estimera davantage, parce que ses habitants sauront que nous ne sommes pas à vendre et que nous mettons le bien-être et la prospérité générale de nos villes d'eaux au-dessus des intérêts particuliers"⁵². Het feit dat nog tijdens het seizoen van 1876 *La Vigie* terug met officiële vreemdelingenlijsten kon uitpakken, kan betekenen dat het gemeentebestuur het niet meer zo voorzien had op *Le Guide*.

52. *Le Guide du Baigneur*, 26.03.1876/1, C.

Dat de krant zoniet overhoop lag met het gemeentebestuur dan toch met een aantal invloedrijke Blankenbergenaars, werd met zoveel woorden gezegd ter gelegenheid van het driejarig bestaan van *Le Guide du Baigneur*. De redactie schreef toen dat ze op aanraden van "quelques amis" uitgeweid had over lokale Blankenbergse problemen. Dit was wel niet helemaal naar de letter van het programma dat de krant zichzelf had opgelegd maar, zo meende zij, daar waar de toerist geen oog heeft voor de lokale politiek en voor de oorzaak van sommige feiten, wordt hij maar al te goed de gevolgen van die feiten gewaar. Daarom werden enkele harde waarheden gepubliceerd over Blankenberge en zijn bestuurders. "Mais, voyez donc! Aujourd'hui, ceux-là même qui nous conseillaient, dans l'intérêt de la ville, de tout dire, se tournent contre nous. Poussés par des ressorts qu'ils croient cachés, intimidés par des menaces que nous connaissons, et aveuglés par des faiblesses qui ne sont pas un secret pour nous, ils nous regardent auourd'hui comme un ennemi, tout au moins comme un adversaire"⁵³.

Hoewel het niet te bewijzen is, krijgen we sterk de indruk dat de niet in Blankenberge wonende uitgever en/of redacteur van *Le Guide* zich liet verleiden tot een stellingname in de plaatselijke politiek. Dit onder impuls van niet nader genoemde personen die hiermee ofwel politieke evoluties wilden beïnvloeden, ofwel persoonlijke rancunes wensten uit te spelen. Opmerkelijk is dat Blankenberge op dit ogenblik reeds twee jaar zonder burgemeester zat. Dujardin was immers verplicht in 1875 ontslag te nemen als burgemeester nadat hij persoonlijk failliet verklaard werd (op 30 april 1875) in de nasleep van het bankroet van de Brugse bank Dujardin. Hoewel hij zich vroeger reeds uit het bestuur van de bank, waar hij samen met zijn broers de leiding van bekleedde, had teruggetrokken, had hij bij dezelfde bank een schuld uitstaan van een half miljoen Fr., wat de directe reden voor zijn failliet was⁵⁴. Gedurende drie jaar werd er geen nieuwe burgemeester benoemd. De liberale eerste schepen Cornelius De Meulenaere bleef gedurende die tijd dienstdoende burgervader.

53. *Le Guide du Baigneur*, 06.08.1876/3, B.

54. *Gazette van Brugge*, 12.07.1875/1, B.

A. MAERTENS, *Leven en dood van een bank in de XIXde eeuw. Een bijdrage tot de studie van het economisch verval en herleven van Brugge en omstreken in de tweede helft van de XIXde eeuw toen Brugge een financieel centrum was door toedoen der Bank Dujardin*, Brugge, D. Walley, [1948], pp. 51-60; 65; 119.

Precies in deze periode begon de katholieke tendens zich steeds meer te roeren. Onder het bestuur van Dujardin was er uit deze hoek reeds veel kritiek gekomen op het vele geld dat deze burgemeester wilde spenderen aan de verdere verfraaiing van de stad. Vermoedelijk door persoonlijke twisten onder de liberalen liet de aanstelling van een nieuwe burgemeester zolang op zich wachten. Sommige conservatieve liberalen neigden reeds sterker naar de katholieken toe. Toen Van Mullem uiteindelijk in augustus van 1877 benoemd werd, was het einde van de liberale politieke dominantie in de badstad reeds in zicht. Persoonlijke rancunes veroorzaakten een splitsing in de liberale gelederen. In 1878 kwam Van Mullem op met een lijst waarop ook katholieken figureerden. Hij won. Onder invloed van de schoolstrijd polariseerden de reeds bestaande tegenstellingen zich uiteindelijk nog verder.

Hoe evolueerde *Le Guide du Baigneur* nu tijdens de laatste drie jaar van verschijnen. Vooral in 1876 toonde de krant zich zeer kritisch t.o.v. het gemeentebestuur. In het bijzonder de dienstdoende burgemeester De Meulenaere moest het toen ontgelden. Dit was een uiting van de eerder vermelde tweespalt onder de liberalen na het ontslag van Dujardin. O. Salé nam niet langer de rubriek 'Blankenberge' voor zijn rekening, maar ene Scholasticus. De kritiek op het Blankenbergse beleid verminderde in het daaropvolgende jaar. De positie van de waarnemende burgemeester werd niet langer gecontesteerd. De krant bracht tijdens de winter politieke verslaggeving voor Blankenberge en Oostende, met ernaast nog korte berichtgeving uit de buitenlandse, meestal Franse, bad- en kuuroorden. Vanaf de zomer van 1877 verscheen *Le Guide du Baigneur* met een vernieuwde lay-out. Het titelblad kreeg nu enkele grafische toevoegingen, ondermeer een vignet met de wapenschilden van diverse kustplaatsen. De rubriek over Oostende werd ondertekend door Hugo d'Aldenburg, één der pseudoniemen van Vanden Bussche.

De vraag blijft wie er achter Scholasticus schuilging. Bij het lezen van zijn rubriek valt onmiddellijk de bovenmatig grote aandacht op die besteed werd aan Leopold Konkelberge, zowel in diens functie als gemeenteraadslid, als over zijn activiteiten in het Blankenbergse sociale leven. Scholasticus vermeed steeds angstvallig enige kritiek te leveren op deze schoonzoon van Mamet. Was de auteur iemand die Konkelberge op een voetstuk wou plaatsen of was het... Konkelberge zelf die de stukjes neerschreef? Voor deze laatste stelling pleit ondermeer dat een negentiende-eeuws naslagwerk Konkel-

berge vermeldde als medewerker aan *Le Guide du Baigneur*, terwijl zijn naam nochtans nergens als auteur in de krant voorkwam⁵⁵. Bovendien gaf hij gedurende de periode dat de *Le Guide* verscheen zelf geen politieke krant uit, wat hij ervoor en erna wel deed. Inhoudelijk leunden de artikels sterk aan bij het progressief liberalisme, wat ook paste bij de politieke opstelling van Konkelberge.

In augustus 1877 werd nog uitgebreid bericht over de installatie van burgemeester Van Mullem. Naast een beschrijving van de ontvangst van Van Mullem, werden ook de toespraken van Konkelberge en van de burgemeester in extenso weergegeven, gevolgd door een korte vermelding van de tussenkomsten van andere prominenten⁵⁶. Vanaf eind december werd evenwel opnieuw in de aanval gegaan tegen wat Scholasticus de inertie van het stadsbestuur noemde. Ook in de loop van 1878 werd de stedelijke overheid voortdurend voor de voeten geworpen dat ze te weinig deed voor de verdere toeristische uitbouw van Blankenberge. Uit de verslagen van de gemeenteraad, zoals die werden weergegeven in *Le Guide*, kwam duidelijk een groeiend antagonisme tot uiting tussen Van Mullem en Konkelberge. De reden voor deze spanning moest duidelijk gezocht worden in de naderende verkiezingen van oktober. Vijf gemeenteraadsleden moesten vervangen worden : Van Mullem, Pauwels, De Meulenaere - De Clerq, Konkelberge en Goetghebeur. "Dès maintenant déjà, on parle du remplacement de trois de ces messieurs. MM. Van Mullem et Pauwels seuls trouveraient grâce devant la coalition des catholiques et des spéculateurs (? !). On voudrait écarter MM. De Meulenaere, Konkelberge et Goetghebeur et investir de leur mandat MM. Guillaume Vanden Reeck, Victor Daveluy et Chrétien Proot"⁵⁷. Uiteindelijk werden Pauwels en Van Mullem inderdaad op een katholieke lijst verkozen, maar de informatie inzake de drie laatstgenoemden berustte op niets. Het is opvallend dat hierbij eveneens ten onrechte Victor Daveluy werd betrokken, de zoon en vertegenwoordiger in Blankenberge van de uitgever van *La Vigie de la Côte*, de grootste concurrent van

55. *Bibliographie Nationale*, T. II, p. 380.

Wel verscheen het boekje van Konkelberge waarin hij de uitbouw van een zeehaven propageerde in voorpublicatie in *Le Guide du Baigneur*.

56. *Le Guide du Baigneur*, 12.07.1877/12, A.

Le Guide du Baigneur, 19.07.1877/11, C; 12, A, B.

57. *Le Guide du Baigneur*, 03.03.1878/4, B.

Le Guide. Wou men Daveluy zwart maken? Vander Reeck reageerde in een brief persoonlijk tegen Konkelberge wegens het noemen van zijn naam als katholiek en speculeur. Blijkbaar was hij van mening dat Scholasticus en Konkelberge één en dezelfde persoon waren. Dit blijkt althans uit een lezersbrief die Konkelberge onder zijn naam liet publiceren in *Le Guide* als rechtzetting voor de beweringen van Vander Reeck “[...]m’attribuant la paternité de l’article en question[...]”⁵⁸. Hij ging evenwel niet in op de aantijging als zou hij de auteur was van het bewuste artikel zijn geweest, maar de lezersbrief was duidelijk bedoeld om dit tegen te spreken.

Hoe dichter de verkiezingen naderden hoe bitser de toon van Scholasticus werd. Verwijten van onwettigheid (omdat de tijdens de raadszittingen aanwezige secretaris niet wettig benoemd was) en financieel wanbeheer waren niet van de lucht. In de rubriek “Blankenberghe” werd dit voornamelijk tot uiting gebracht via de verslagen van de opeenvolgende gemeenteraden. Hierbij werden de meningen en tussenkomen van Konkelberge steeds dik in de verf gezet. De sterke politieke geladenheid van deze rubriek bleef onverminderd doorgaan gedurende het badseizoen van 1877 en 1878, daar waar vorige jaren de krant zich gedurende de zomermaanden door de band beperkte tot zuiver toeristische informatie. Over het algemeen bleef het blad nog de kenmerken behouden van een toeristische publikatie door de vreemdelingenlijsten, evenementenkalenders en het gewone “seizoen-nieuws” onder de belangrijkste rubriek “Ostende”, maar inhoudelijk hoorde de berichtgeving over Blankenberge veeleer thuis in een politieke, liberale uitgave. Twee dagen voor de verkiezingen werd expliciet opgeroepen te stemmen voor de lijst waarop ook Konkelberge stond en die als de echte liberale werd voorgesteld. Dit terwijl Van Mullem werd verweten gemene zaak te maken met de katholieken. Toen de lijst van Van Mullem de overwinning behaalde, werd hierover met verbittering en rancune bericht⁵⁹. Dat het hier vooral om persoonlijke tegenstellingen ging die niet zo direct volgens zuiver politieke breuklijnen verliepen, mag wel blijken uit het feit dat de liberale *Journal de Bruges*, de Blankenbergse verkozenen als “d’excellents libéraux” beschouwde, iets waar Scholasticus zich trouwens danig over opwond⁶⁰. Na een viertal

58. *Le Guide du Baigneur*, 19.01.1879/2, A.

59. *Le Guide du Baigneur*, 03.11.1878/1, C.

60. *Le Guide du Baigneur*, 10.11.1878/2, C.

weken de stilte bewaard te hebben omdat de liberale vereniging van Brugge poogde de brokken te lijmen door een verzoening tussen de diverse Blankenbergse liberalen te bewerkstelligen, gingen de aanvallen in *Le Guide* onverminderd door. Vanaf eind december werd de persoon van Van Mullem voortdurend onder vuur genomen⁶¹. Deze aanvallen, die alle tot doel hadden te bewijzen dat Van Mullem wel degelijk met de katholieken meedeed, zetten zich voort doorheen gans 1879. De weergave van de gemeenteraadszittingen werden nu heel wat beperkter. Een verklaring ligt voor de hand: Konkelberge-Scholasticus maakte geen deel meer uit van de raad en temperde zijn belangstelling.

C. Besluit

Met hetgeen voorafgaat voor ogen kunnen we nu volgende hypothese naar voor brengen over de politieke situering van *Le Guide du Baigneur* en de personen die er achterstonden. Emile Vanden Bussche was zonder veel twijfel de dominerende figuur op inhoudelijk gebied. Hij valt te situeren bij de liberale Brugse burgerij en hoorde thuis in dezelfde kringen als bijvoorbeeld de stadsarchivaris Gilliodts-van Severen met wie hij het historisch tijdschrift *La Flandre* oprichtte, ondermeer als reactie tegen de katholieke *Emulation*. Ook de Blankenbergse burgemeester Léon Dujardin kan in dezelfde sociale laag ondergebracht worden. Twee van zijn broers waren actief in de bankwereld. Als reder te Blankenberge was hij eigenaar van verschillende boten. In zijn functie van burgemeester toonde hij zich steeds ambitieus en had tal van plannen voor de verfraaiing en de uitbreiding van de badstad. Hij wou ondermeer een grote lening aangaan voor verschillende openbare werken, iets wat op nogal wat tegenkanting botste van de gemeenteraad die een eventuele goedkeuring steeds voor zich uit schoof. In 1873 diende Dujardin zijn ontslag in omdat de raad hem in zijn plannen niet wou volgen. Op vraag van dezelfde raad werd dit ontslag evenwel geweigerd⁶². Kort hierop ontstond *Le Guide du Baigneur*. Misschien gebeurde dit met de financiële steun van de burgemeester, met de bedoeling over een eigen spreekbuis te beschikken om zo zijn standpunten te verdedi-

61. *Le Guide du Baigneur*, 22.12.1878/2, A.

62. Stadsarchief Blankenberge, *Processen verbaal van de gemeenteraadszittingen (1865-1867)*, zitting van 23.07.1873, brief aan de koning in bijlage.

gen. Het feit dat de krant na de faling van Dujardin een volledig andere inhoudelijke politiek volgde die niet enkel meer op Blankenberge gericht was, kan dit bevestigen. Van dan af poogde het blad ook duidelijk meer financiële draagkracht te krijgen door meer reclameinkomsten te verwerven. De perikelen rond de Bank Dujardin zorgden ervoor dat de liberalen, w.o. de Dujardins, in Brugge weggestemd werden bij de volgende verkiezingen. Leopold Konkelberge speelde ongetwijfeld een belangrijke rol in de krant, althans wat Blankenberge betrof. Nadat Dujardin van het toneel verdwenen was spitste Vanden Bussche zijn aandacht immers toe op Oostende. Het lijkt ons niet onmogelijk dat Konkelberge, in opvolging van Dujardin, *Le Guide du Baigneur* financieel steunde. In Blankenberge kwamen er voor het eerst enkele katholieken in de raad na de verkiezingen van oktober 1878 waarin ze samengingen met de liberale groep rond Van Mullem. *Le Guide du Baigneur* verscheen voor het laatst op 28 december 1879. De veranderde politieke constellatie was hieraan zeker niet vreemd. Maar het is het eveneens aannemelijk dat het succes bij de toeristen verminderde door de te grote aandacht voor plaatselijke politieke toestanden. Het verschijnen van de krant in de winter met bijna geen reclame, zorgde ervoor dat wat in de drie seizoenmaanden verdiend werd waarschijnlijk nodig was om *Le Guide du Baigneur* tijdens de rest van het jaar uit te geven.

8. *La Mer, La Plage* en *La Plage de Blankenberghe* : drie titels voor eenzelfde initiatief.

A. Achtergrond.

Na de verdwijning van *Le Guide du Baigneur* uit het perslandschap, kwam reeds in 1881 een nieuwe publicatie op de markt die zich richtte op de Blankenbergse toerist : *La Mer*. Het eerste nummer zou verschenen zijn onder de titel *Journal de la Mer*⁶³. Het enige ons bekende nummer verschaft niettemin heel wat informatie⁶⁴. Het blad verscheen wekelijks van juli tot eind augustus. Inhoudelijk richtte

63. H. DEGRAER e.a., *Repertorium van de pers in West-Vlaanderen, 1807-1914*, Leuven, Nauwelaerts, 1968, p. 107.

64. Het exemplaar (04.09.1881) van de Koninklijke Bibliotheek in Brussel bleek zoek te zijn.

het zich volledig op Blankenberge, met o.m. de publicatie van de vreemdelingenlijsten en algemene informatie over de badstad. In bedoeld nummer werden ondermeer de plannen van het gemeentebestuur toegejuicht om een riolerings- en afwateringssysteem uit te bouwen. De rol van Van Mullem hierbij werd geloofd. Hoewel niets op expliciete politieke stellingname wees, behoorde het blad toch tot de liberale stroming vermits men de aangekondigde bouw van een Rijksmiddelbare school met vreugde begroette. In volle schoolstrijd was dit een uitgesproken belijdenis van liberale sympathiën. Dit vermoeden wordt bovendien bevestigd door de identiteit van de drukker, nl. P.C. Popp. Andere personen waren hierbij niet betrokken. Van de vier kleine pagina's (36 op 27 cm) was enkel het laatste blad voor twee derden met reclame gevuld. Hiervan werd dan nog veel ingenomen door de uurregeling van de trein. Het is niet te achterhalen of het afdrukken van de treintabellen betaald werd door de betrokken spoorwegmaatschappij of dat het om een dienstverlening van de krant aan zijn lezers ging. In voorliggend nummer kwamen negen advertenties voor, alle betreffende Blankenberge, waaronder drie voor hotels.

Mogelijk door het gebrek aan reclameinkomsten hield *La Mer* reeds na één seizoen op met verschijnen. Enkele mensen die aan de krant meewerkten lagen in 1882 aan de basis van een nieuwe poging : *La Plage*. Dit weten we uit het introductienummer van de nieuwe krant dat begin juli van de persen rolde en dat de continuïteit met de vorige publicatie onderstreepte. De stichters waren Georges Rodenbach en Emile Verhaeren⁶⁵. In de loop van het seizoen verleenden verschillende Franstalige auteurs hun medewerking naast de beide oprichters, o.m. Max Waller en E. Van Arenbergh.

In het programma dat, zoals gebruikelijk, de bestaansreden en doelstellingen van de nieuwe krant expliciteerde, lezen we dat de redactie zich ver van enige politieke stellingname wenste te houden. "Nous suivrons sous ce rapport [...] la ligne de conduite adoptée par quelques-uns d'entre nous qui avaient déjà fait, l'an dernier, une tentative dans le même genre en fondant à Blankenbergh un journal qui portait pour titre : *La Mer*. Le succes de ce premier essai est tout à

65. F. BONNEURE, *Georges Rodenbach en zijn Brugse romans*, p. 16.

In : F. BONNEURE e.a., *Het stille Brugge. 100 jaar Bruges-la-Morte*, Brugge, Stichting Kunstboek, 1992, 144 p.

fait local, l'accueil sympathique du public, le concours bienveillant de la ville de Blankenberghe nous font bien augurer de l'entreprise actuelle qui n'en est que la continuation, le développement et l'extension à toutes les plages belges"⁶⁶.

Men kan betwijfelen of de voorganger zoveel succes had als hierboven beweerd. Niet alleen bleven de inkomsten uit advertenties en publiciteit ondermaats, doch men achtte het wenselijk zowel met een nieuwe titel als met een nieuwe drukker, H. Janssen uit Gent, van start te gaan. Misschien betwijfelde de drukkerij Popp de rendabiliteit van de onderneming.

De krant kostte 20 centimes per nummer of 5 fr voor een seizoenabonnement van drie maanden. In juli en september rolden de persen wekelijks, maar in augustus verscheen het blad dagelijks. Dit was een nieuw initiatief, dat enkel in augustus werd doorgevoerd omdat dan de meeste toeristen aan de Belgische kust verbleven. Als weekblad telde *La Plage* gemiddeld zestien pagina's, waarvan zes bestemd voor reclame. De adverteerders kwamen zowel uit Blankenberghe, Heist en Oostende als uit Brussel, Brugge en Gent. Adverteerders uit de niet-kuststeden trof men meestal aan in kranten die zich op de ganse kust richtten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de zuiver lokaal georiënteerde toeristische publicaties vroeg of laat hun geografisch verspreidingsgebied uitbreidden. Zelfs al lag de nadruk bijvoorbeeld op Blankenberghe, zoals bij *La Vigie*, toch pretendeerde men alle kuststeden te bestrijken om maximale reclameinkomsten te bekomen.

In augustus telde het dagblad acht bladzijden waarvan vijf gevuld met annonces. De krant richtte zich niet enkel meer op Blankenberghe maar op alle plaatsen langs de kust. Dit verklaart waarom nu ook vreemdelingenlijsten van Heist en Oostende werden opgenomen. Er werd nog steeds op hetzelfde formaat gedrukt en dit over drie kolommen. De titel was omkaderd door een verzorgd uitgewerkt vignet dat enkele dames en heren "van stand" voorstelde die in de duinen neergevleid zaten. Op de achtergrond was het silhouet van Oostende herkenbaar.

In 1883 werd de titel terug gewijzigd, of liever uitgebreid tot *La Plage de Blankenberghe*. Gedurende gans het seizoen verscheen het blad

66. *La Plage*, 02.07.1882/1, C.

wekelijks, ook in augustus. Enkel voor Blankenberge waren er nu nog vreemdelingenlijsten. De krant nam dus gas terug in vergelijking met het vorige jaar. Mogelijk was de verkoop buiten Blankenberge ondermaats gebleven, zodat men zich opnieuw tot deze badplaats beperkte. Wel verscheen nog een aan Oostende gewijde rubriek. De continuïteit werd evenwel onderstreept door bovenaan de vermelding "3e année" te plaatsen. Men deed beroep op een nieuwe drukker, Boon-Leemans te Blankenberge. De krant verscheen in een soberder opmaak, zonder vignet, en op het iets groter formaat van 41 bij 29 cm. Het aantal bladzijden bedroeg gemiddeld twaalf, waarvan zeven en een half met reclame konden worden gevuld. Hiervan werd wel een volle pagina ingenomen door de drukker. Hieruit bleek dat het om een Brusselse firma ging uit Sint Joost-ten-Node, die in Blankenberge enkel een filiaal had. Waarom de krant na 1883 niet meer verscheen viel niet te achterhalen. Mogelijk was de zaak niet rendabel ofwel hadden de promotoren er gewoon geen zin meer in.

B. Inhoud.

Inhoudelijk profileerde de krant zich voornamelijk in 1882 en 1883, door veel aandacht te besteden aan het opnemen van korte, literaire stukjes. De ondertitel uit 1882, *Journal Mondain*, liet geen twijfel bestaan inzake de doelgroep die de redactie wilde bereiken. Dit kwam ook zeer duidelijk tot uiting in het programma zoals het introductie-nummer dit vertolkte: "Toute la société choisie des villes se donne rendez-vous au grand air de l'Océan, transporte là, trois mois durant, ses modes, ses habitudes, ses aises, ses raffinements, flirte et muguette sous les tentes, s'agite autour des cabines, prend des bains et des douches, danse au Kursaal, lit des romans de Feuillet, des romans à la crème : C'est la vie moderne. Or, ce monde-là eut ses peintres : ce sont les modernistes comme Alfred Stevens, Van Beers ou Duez. Il n'a pas encore son journal. Nous essayons de le créer"⁶⁷. Men wou aan de smaak van dit publiek tegemoet komen door de publicatie van korte literaire stukjes gewijd aan "[...]une histoire galante ou un évènement à sensation". Daarnaast werd op sportgebied vooral plaats ingeruimd voor paardesport en zeilen. Concerten, bals en allerhande evenementen werden niet enkel vooraf aangekondigd maar

67. *La Plage*, 02.07.1882/1, A.

ook na afloop becommentarieerd en beschreven. Daarnaast werd nog aandacht besteed aan alles wat met de zee en het baden te maken had: gaande van historische gegevens, over poëzie tot (pseudo-) wetenschappelijk commentaar. Vanzelfsprekend namen de vreemdelingenlijsten een belangrijke plaats in.

In 1883 hield de redactie zich strikt aan het standpunt dat er in de krant absoluut geen plaats was voor enig politiek geladen onderwerp. Toch viel er in dat jaar één uitzondering op deze regel op. In het dagblad van 27 augustus verscheen een ingezonden stuk waarin een anonieme auteur zich lovend uitliet over het gehalte van het kursaalorkest. Hiervan gebruikmakend werd evenwel scherp uitgehaald naar het Blankenbergse gemeentebestuur dat bij de door haar georganiseerde evenementen enkel beroep zou doen op muzikanten van bedenkelijk allooi⁶⁸. In het volgende nummer haastte de redactie zich evenwel om zich te excuseren voor wat als een spijtige vergissing en een valse noot werd afgedaan⁶⁹. Hierbij aansluitend werd nog de lof gezongen van het gemeentebestuur omdat het zich zo goed inzette voor de toeristische ontplooiing van de badstad. Het is opvallend hoe de redactie de handen in de onschuld poogde te wassen. Uit het artikel waarin ze zich excuseerde zou men ook kunnen afleiden dat de krant vanwege de Blankenbergse gemeentelijke overheid over faciliteiten of zelfs financiële steun kon beschikken in ruil voor politieke neutraliteit.

Als dit al zo was, dan verdween de wederzijdse goodwill alleszins in 1883. De kritiek op het gemeentelijk beleid was dan in bijna ieder nummer terug te vinden onder de rubriek "Intérêts locaux". De anonieme auteur, "X", had met deze rubriek de bedoeling de belangen te verdedigen van de mensen die wel eigendommen hadden in Blankenberge, er ook geregeld verbleven maar er niet gedomicilieerd waren. Deze mensen hadden geen kiesrecht maar betaalden wel gemeentelijke belastingen, zodat ze, volgens X althans, rekenschap konden vragen over de wijze waarop deze gelden besteed werden. De gemeenteraad werd verweten dat ze de gedane beloften aangaande de nieuw uit te bouwen infrastructuur niet was nagekomen. Concreet betekende dit verbeteringen op het vlak van de hygiëne

68. *La Plage*, 27.08.1882/3, A.

69. *La Plage*, 03.09.1882/2, B.

door het uitbouwen van een rioolnet, het bouwen van een vismijn en de aanleg van een tweede spuiikom. Verder moest met spoed werk worden gemaakt van het oprichten van een nieuwe kerk en van de bouw van een casino⁷⁰. In bijna elk nummer van *La Plage de Blankenberghe* werd minstens één van deze zaken uitgebreid aangekaart. De evolutie in deze dossiers werd nauwgezet gevolgd en geen gelegenheid ging voorbij zonder dat het gemeentebestuur tot spoed werd aangezet. Vooral de aanleg van de riolen, waarvan de plannen reeds tien jaar aansleepten, zorgde voor scherpe commentaren.

Hoewel in het laatste nummer van 1883 de terugkeer in het volgende jaar werd aangekondigd, vonden wij voor 1884 geen enkel spoor terug van de publicatie. Vermoedelijk verscheen *La Plage* toen niet langer. Het is best mogelijk dat de politieke stellingnames uit 1883 hier voor iets tussenzaten. We kunnen reeds de algemene stelling formuleren dat, zoals *La Vigie* deed, de enige succesvolle formule voor een toeristisch blad, die was waarbij men zich juist ver afhield van politiek om een zo groot mogelijk publiek te kunnen bereiken. Verschillende medewerkers van *La Plage* waagden vanaf 1885 de overstap naar een nieuw blad, *L'Estacade*.

Naast de kritische rubriek was er ook nog plaats voor niet-politiek geladen nieuws onder de hoofding "Nouvelles de Blankenberghe". In de derde jaargang bleef men ook aan Oostende aandacht besteden, zij het in veel mindere mate. Vreemdelingenlijsten voor Oostende werden bijvoorbeeld niet langer opgenomen.

9. *L'Estacade*.

Dit blad zag het daglicht in Blankenberghe tijdens het seizoen van 1885. Qua opzet vertoonde *L'Estacade* veel gelijkenis met *La Plage*. Ook hier werd een belangrijke plaats ingeruimd voor korte stukjes proza met een literair karakter. Emile Verhaeren en Georges Rodenbach zonden sporadisch een kleine bijdrage in. Voor het overige waren het andere Franstalige auteurs die voor korte verhaaltjes met een ontspannend karakter, faits-divers en gedichten zorgden. Inhoudelijk nam de krant dus hetzelfde "mondaine" karakter aan van *La Plage*.

70. *La Plage de Blankenberghe*, 15.08.1883/2, C.

De krant verscheen wekelijks op zondag in juli en augustus. Naast het eigenlijke blad dat vier pagina's besloeg (formaat 43 cm bij 31 cm), was er ook nog een even groot supplement dat met dezelfde frequentie van de pers rolde. Dit bijvoegsel verscheen onder de titel *La Petite Estacade* en bevatte in feite het informatieve gedeelte van de krant, terwijl het hoofdblad daarentegen een uitgesproken literair karakter bezat. Het supplement met betrekking tot Blankenberge nam een opvallend politiek standpunt in. De kritiek richtte zich tot het gemeentebestuur dat maar niet kon beslissen om een keuze te maken tussen de totaal verschillende plannen van twee ingenieurs voor de aanleg van de broodnodige riolering. Misschien werd het bijvoegsel als formule uitgedacht om het commercieel niet succesvolle samengaan van een toeristische publicatie met politieke stellingnames toch te verzoenen. Werd de kleine *Estacade* daarom enkel in Blankenberge verspreid of kregen de toeristen dit deel van het weekblad er niet bij? Vermits er geen afzonderlijke prijsvermelding staat op het bijvoegsel kunnen we aannemen dat het niet afzonderlijk verkocht werd. Eind september ging het blad zoals gebruikelijk in winterslaap, maar opmerkelijk genoeg verscheen gedurende de winter *La Queue de la Petite Estacade*. Het ging hier om een krantje dat niets meer met toerisme te maken had maar enkel diende om de plannen van Kennis, één van de bij het rioolproject betrokken ingenieurs, te propageren. Toen het gemeentebestuur de voorkeur gaf aan de concurrerende ingenieur Restiau, deed het blaadje niets anders meer dan zware kritiek spuien op het bestuur. Het lijkt aannemelijk dat Guillaume Kennis als geldschietster achter *L'Estacade* optrad om zichzelf zo een spreekbuis te bezorgen. Dit lijkt des te waarschijnlijker als we weten dat *La Vigie de la Côte* achter het beleid van het gemeentebestuur en achter de plannen van ingenieur Restiau stond. Daarenboven bekritiseerde *La Vigie* de inhoud van *L'Estacade* dat bijvoorbeeld in slecht Frans zou geschreven zijn. Op de koop toe werden de vreemdelingenlijsten van de concurrent afgedaan als "des plus fantaisistes"⁷¹. Er werden ook toespelingen gemaakt op het feit dat Kennis de man achter de schermen zou zijn⁷².

Daar waar het supplement, en het staartje ervan, slechts één enkel seizoen meeging, bleef *L'Estacade* zeker tot 1896 verschijnen. Reeds

71. *La Vigie de la Côte*, 26.09.1885/3, C.

72. *La Vigie de la Côte*, 08.08.1885/10, A.

Guill. MICHELIS
BRUXELLES

PREMIÈRE ANNÉE — N° 1

LE NUMÉRO : 20 CENTIMES

SAMEDI, 18 JUILLET 1896

L'ESTACADE

RÉDACTEUR EN CHEF :
Luc MALPER

REDACTION ET ADMINISTRATION
Rue des Halgheues, 4
BLANKENBERGHE

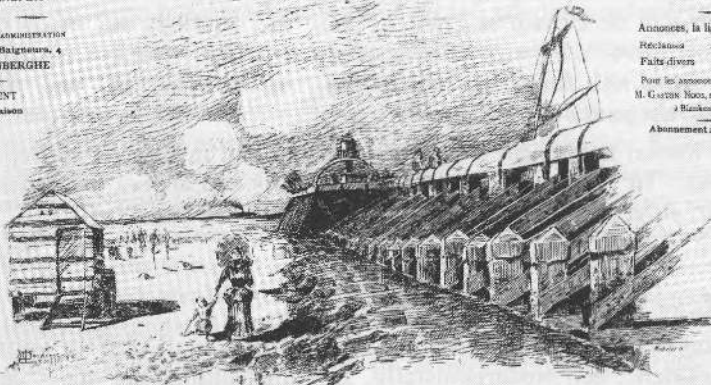
ABONNEMENT
5 fr. pour la saison

DIRECTEUR :
Max HILAIRE

Annonces, la ligne 0,25
Réclames » 0,50
Faits divers » 1,00

Pour les annonces, s'adresser à
M. GUYON, 1002, rue de l'Église, 16,
Blankenberghe

Abonnement : 5 fr. pour la Saison

JOURNAL DES STATIONS BALNÉAIRES DU LITTORAL BELGE

PARAISANT TOUS LES SAMEDIS

Afb. 4. Hoofding van "L'Estacade" (Stadsarchief Brugge, verz. G. Michiels).

eind 1885 verhuisde de redactie echter naar Oostende en het blad richtte vanaf dan al zijn aandacht op deze badstad. De reden hiervoor lag mogelijk in de verstoorde relatie met het Blankenbergs gemeentebestuur of in de terugtrekking van Kennis als geldschieter.

Net zoals bij *La Plage* werden de medewerkers vaak met hun volle naam vermeld en niet met een pseudoniem. Auteurs met literaire aspiraties hadden duidelijk minder moeite om onder eigen naam te schrijven dan collega's die politiek geladener stukken produceerden. Als hoofdredacteur werd de naam vermeld van Luc Malper, en een zekere Max Hilaire stond in voor het beheer. Vanaf 1893 werd de beheersfunctie overgenomen door Oscar Rossel, een zoon van de uitgever van de Brusselse krant *Le Soir*. Hij overleed echter op 6 december 1896⁷³. Vermits nadien geen exemplaren van *L'Estacade* meer bekend zijn, kan gerust aangenomen worden dat met zijn dood ook de krant verdween.

Totdat Rossel het beheer overnam werd de krant in Brussel gedrukt bij Moens. In 1893 werd deze opgevolgd door een andere Brusselse drukker, en vervolgens door de Oostendse drukker Swertvagher.

10. *L'Écho des Plages*.

De Blankenbergse drukker Hector Laga stond vanaf 1897 in voor twee kranten : een Nederlandstalig, katholiek opinieblad onder de titel *De Zeekust* en een Franstalig seizoenblad *L'Écho des Plages*. Dit laatste kwam wekelijks uit vanaf juni op zondag en vanaf juli tot midden september tweemaal per week op zondag en dinsdag. In 1904 werd deze formule uitgebreid tot een tweewekelijks verschijnen in juni en een dagbladformule van 10 juli tot het einde van het seizoen. Tot ongeveer het begin van de twintigste eeuw werd gedrukt op het klein formaat van 32 bij 22 cm (drie kolommen). Dit bezorgde het blad eerder het uitzicht van een tijdschrift waarvan het aantal pagina's schommelde tussen de twintig en de vierentwintig bladzijden. In 1904 was het formaat toegenomen (57 x 41 cm), het aantal kolommen uitgebreid tot vier en het aantal pagina's beperkt tot eveneens vier. Dit ging samen met het verschijnen als dagblad in het hoogseizoen. Dit meer typisch krantenuitzicht werd ook in 1906 bewaard

73. P. VANDENABEELE, *Op. cit.*, Deel II, pp.50-51.

op iets kleiner formaat (49 x 32 cm) en met drie kolommen. Vóór 1898 werd het tijdschriftkarakter nog versterkt doordat het volledige eerste blad ingenomen werd door een getekend vignet dat een zicht voorstelde op de verschillende Belgische badplaatsen. Vanaf 1898 werd dit vervangen door een afbeelding van het Blankenbergse casino samen met een vrouwenfiguur en een zicht op de zee. De afbeelding besloeg toen maar een halve pagina meer. Op groot formaat was de titel herleid tot sobere letters zonder afbeelding. Daar waar het weekblad van de hand ging voor 20 centimes, kostte het dagblad amper 5 centimes. Vanaf het einde van de negentiende eeuw waren de druktechnische procédés dermate verbeterd dat ook kleine drukkerijen vlot en tegen haalbare kosten een dagblad konden produceren.

Bij de aanvang luidde de ondertitel "Liste officielle des étrangers de Blankenberghe, Heyst, Wenduïne, Knocke, et du Coq-sur-mer", maar reeds in 1898 richtte de uitgever zijn blikken ook op de westkust: Middelkerke, Westende, Nieuwpoort, Oostduinkerke, Koksijde en De Panne. Oostende ontbrak in dit lijstje, er was daar reeds een sterk ontwikkelde, zowel politieke als toeristische, lokale pers. Het had dan ook weinig zin om zich ook hier op de markt te gooien: de kostbare plaats die aan Oostende zou moeten besteed worden zou vermoedelijk niet hebben geresulteerd in een voldoende aantal nieuwe lezers om rendabel te zijn.

Dat Laga, zoals hij beweerde in de prospectus voor 1898, op de medewerking van de gemeentebesturen kon rekenen, zal in de eerste plaats voor Blankenberge opgegaan zijn⁷⁴. Immers vanaf 1896 kende Blankenberge een homogene katholieke gemeenteraad. Voor het eerst was ook een katholiek burgemeester geworden: Karel Deswert. Het is in deze context dat een katholieke pers ontstond. *La Vigie de la Côte* werd uitgegeven door de liberale Daveluy, wat niet verhinderde dat de krant over het algemeen neutraal was en zeker niet over politiek schreef. Wel had *La Vigie* in het afgelopen decennium het gemeentelijk beleid steeds kritiekloos weergegeven. Mede hierdoor kan het zijn dat het nieuwe, katholieke bestuur liever beschikte over een seizoenkrant die tot de eigen achterban behoorde. Hoewel *L'Écho* zich neutraal opstelde, een eerste vereiste voor een succesvol seizoenblad, stond de krant toch uitgesproken positief tegenover

74. *L'Écho des Plages*, 26.04.1898 (Prospectus)/1, A.

de nieuwe gemeenteraad. Dit bleek overduidelijk uit het startnummer van de eerste jaargang. In de kroniek met Blankenbergs nieuws werden alle nieuwe realisaties op toeristisch gebied uitgebreid voorgesteld. Voor de verwezenlijking hiervan werd de loftrompet gestoken over het nieuwe bestuur en over Deswert. In dezelfde bijdrage toonde de anonieme auteur zich een tegenstander van de verlenging van de exploitatievergunning van het casino⁷⁵. Blankenberge was een "plage des familles" en de morele veiligheid mocht best zo min mogelijk in het gedrang komen.

Op het gebied van de reclamewerving toonde Laga zich zeer bedreven. Reeds het proefnummer van 15 mei 1897 was goed gevuld met publiciteit. De negen hiervoor voorbehouden pagina's waren reeds voor twee derden gevuld. Het eigenlijke eerste nummer (20 juni 1897) verscheen op twintig bladzijden waarvan de helft ingenomen werd door publiciteit. Enkele plaatsen bleven hiervan nog blanco. Hoewel de Blankenbergse adverteerders iets meer dan de helft van de reclameruimte voor hun rekening namen, was de rest van de oostkust toch zeer goed vertegenwoordigd. De belangrijkste adverteerders kwamen uit Blankenberge en vulden vier pagina's, Van de andere steden nam Heist er twee voor zijn rekening, Wenduine één en Den Haan en Knokke elk een halve. De rest waren kleine advertenties en blanco-ruimte : bewijs dat de uitgever niet zoveel verkocht had als hij voorzien had. Van de Blankenbergse hoteliers adverteerden zowel liberalen als katholieken in het weekblad. De prijzen varieerden voor een gans seizoen tussen 160 fr voor één bladzijde en 15 fr voor een vierentwintigste van een pagina⁷⁶. Het introductienummer tot de tweede jaargang was opgevat als een brief gericht aan potentiële adverteerders. Door dit proefexemplaar naar diverse hoteliers en winkeliers te zenden kon men een maximaal aantal adverteerders werven. Deze werden aangetrokken met het aanbod dat een inlassing van minimum 15 fr. tevens recht gaf op een abonnement op *L'Écho* en daarenboven nog op de partituur van een speciaal voor de krant gecomponeerde "gavotte". Mensen die reeds vóór het seizoen een abonnement namen hadden ook recht op deze premie⁷⁷. Toen *L'Écho*

75. *L'Écho de la Plage*, 15.05.1897/7, A en B.

76. *L'Écho des Plages*, 14.05.1897 (prospectus)/ passim.
Idem, 20.06.1897/ passim.

77. *L'Écho de la Plage*, 26.04.1898/1, B.

als dagblad verscheen werd anderhalve van de vier bladzijden door advertenties gevuld. Hiervan was ongeveer de helft Blankenbergers⁷⁸.

De inhoudelijke politiek kan samengevat worden als het ter beschikking stellen van alle nuttige informatie aan de toerist. Voorop hierbij kwamen natuurlijk de vreemdelingenlijsten. De diverse kuststeden hadden alle hun eigen rubriek waarin de afgelopen week besproken werd en het interessante in de komende zeven dagen onder de loep werd genomen. Blankenberge kreeg hierbij iets meer aandacht en plaats toebedeeld dan de rest, weinig verwonderlijk vermits het blad hier niet enkel zijn thuisbasis had, maar eveneens het meeste adverteerders en vermoedelijk ook een groot aantal lezers. Zo werd bijvoorbeeld de volledige tweede pagina van de krant ingenomen door het stadsplan van Blankenberge. Bedoeling hiervan was dat de lezers aldus gemakkelijk de adverteerders konden terugvinden. Toen *L'Écho* bij het begin van de twintigste eeuw als dagblad verscheen vertoonde de inhoud weinig verschillen. Wat anders in één nummer gebundeld werd, bereikte het publiek nu verspreid over de zes nummers van de week.

L'Écho verscheen voor het laatst in 1906. Het jaar daarop kwam Laga met een nieuw toeristisch blad voor de dag : *La Saison de Blankenberghe*. De ondertitel luidde : "Organe officiel de la vie balnéaire. Liste des étrangers. Programme des fêtes". Inhoudelijk werd m.a.w. dezelfde lijn voortgezet. Het grote verschil was evenwel dat men zich nog enkel op Blankenberge richtte. Enkel voor deze badstad werd nog een vreemdelingenlijst gedrukt. Van de vier pagina's werd de laatste ingenomen door reclame. Voor een gedeelte hiervan, de uurregeling van de treinen en een advertentie voor de winkel van Laga zelf, is het evenwel niet duidelijk of het ook iets opbracht. Het formaat was extra groot : 62 bij 42 cm, wat het gebruik van vijf kolommen mogelijk maakte⁷⁹.

De belangrijkste concurrent bleef doorheen gans deze periode actief. Werd de concurrentieslag met *La Vigie de la Côte* uiteindelijk verloren of gunden beide bladen elkaar geen plaatsje onder de zon? Bij gebrek aan voldoende exemplaren uit deze periode kan deze vraag niet beantwoord worden. Te oordelen naar de behoorlijke hoe-

78. *L'Écho des Plages*, 31.07.1905/ passim.

79. *La Saison de Blankenberghe*, 08.08.1907/ passim.

veelheid reclame kan de oorzaak moeilijk bij een tekort aan inkomsten gezocht worden. Wel is het mogelijk dat een dagbladformule te ambitieus was voor een Blankenbergers toeristisch blad. Het kan zijn dat de kosten bij een te geringe verkoop naar verhouding te hoog opliepen. Mogelijk werd gepoogd deze te drukken door het verspreidingsgebied tot Blankenberge te beperken wat dan weer een dermate negatieve invloed kan hebben gehad op het reclamevolume dat de krant onrendabel werd. Bij gebrek aan adequaat archief blijven dit echter gissingen op basis van enkele indicaties.

11. De Duitstalige pers.

Vanaf de jaren zeventig van de negentiende eeuw nam het aantal Duitse toeristen zienderogen toe aan de Belgische kust. In het laatste decennium kwamen hier ook nog heel wat Oostenrijkers bij. Een belangrijk deel van het Blankenbergers zomerpubliek was in deze jaren dus Duitssprekend⁸⁰. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er een behoefte ontstond aan een pers die de Duitse badgasten in de eigen taal zou voorlichten.

Een eerste poging hiertoe werd in 1891 ondernomen met *Die Wacht an der Nordsee*. Het was een initiatief van de in Brussel gevestigde Duitse boekhandel Kiessling en Cie. Voor de redactie werd een beroep gedaan op Paul Dünau, die reeds actief was als redacteur van een Duitstalig blad in België⁸¹. Het Duits toeristisch weekblad hield het maar één zomer vol. Pas op 21 juni 1896 verscheen het eerste nummer van de directe opvolger : *Die Nordsee*. Nu was Dünau zowel uitgever als redacteur. Het weekblad werd wel nog steeds in Brussel gedrukt. In het eerste nummer onder de nieuwe titel werden technische moeilijkheden aangehaald als verklaring voor het falen van de vorige poging, evenwel zonder nadere toelichting. Over Dünau en zijn eerste poging werd in het nieuwe blad beweerd dat “[...]der kühne Pionier dieses Unternehmens gezwungen war seinen journalistischen Wirkungskreis anderswohin zu verlegen”. De die-

80. R. BOTERBERGE, *Blankenberge in en om de Eerste Wereldoorlog*, p. 25.

81. Eerst *de Deutsche Zeitung für Flandern und Brabant* (1884-) en later *de Deutsche Zeitung für Belgien* (1896-).

A. VERMEERSCH, *Repertorium van de Brusselse pers (1789-1914)* A-K, Leuven, Nauwelaerts, 1965, pp. 208-209.

pere oorzaken van het niet van de grond komen werden niet vermeld, hoewel men in vage termen gewaagde van "Schwierigkeiten". Deze waren nu echter overwonnen, stelde de redactie, zodat *Die Nordsee* voortaan iedere zomer terug van de partij zou zijn.

Het Duitstalige blad verschilde t.o.v. andere seizoenpublicaties voornamelijk qua taal en doelgroep. Inhoudelijk zweerde men bij de klassieke betrachtingen van de toeristische pers : informatie brengen zonder politieke standpunten in te nemen⁸².

De krant kostte 10 centimes voor een los nummer, voor een abonnement moest 1 Fr 25 betaald worden. Er werd gedrukt op groot formaat (44 x 27 cm) en over drie kolommen. De redactie, Dünau dus, was gevestigd in de Langestraat in Blankenberge. Vanaf 1899 kon men ook terecht bij de Duitse kapper Bautz aan het Casinoplein. Het drukken gebeurde steeds in Brussel, zij het dat het jaar op jaar een andere drukker betrof.

Tussen einde juni en midden september was *Die Nordsee* wekelijks vanaf zondag beschikbaar. Vaste rubrieken waren een kroniek met het nieuws uit de diverse Belgische kustplaatsen, de gemengde berichten en een feuilleton. Natuurlijk ontbraken de vreemdelingenlijsten evenmin. Maar hier werden enkel de Duitsprekende toeristen opgenomen. Van de in totaal vier bladzijden was de derde volledig gevuld met reclame. De adverteerders waren Belgen, hoteliers en winkeliers, die allen met een of andere speciale dienst op het Duitse publiek mikten. Maar ook enkele in Blankenberge gevestigde Duitsers prezen zich aan. Zo bijvoorbeeld de Duitse kapper Otto Bautz of apotheker Kauffer die zich "hofleverancier van de koningin van Saksen" noemde.

Naast de bovengenoemde aspecten had *Die Nordsee* ook duidelijk de bedoeling op te komen voor de Duitse belangen aan de kust. Wanneer de redactie meende dat de Duitse toerist iets te kort gedaan werd, aarzelde ze niet om dit ook duidelijk te schrijven. Op 20 augustus 1899 verscheen een hoofdartikel waarin alle grieven gebundeld werden. Blankenberge werd zwaar op de korrel genomen omdat er te weinig rekening zou worden gehouden met de Duitssprekenden. Alles was in het Frans, klaagde de auteur: de bediening, de obers, de muziek ("Massenet, Massenet und abermals Massenet!"), het theater, enz. Daarbij volgde nog een pleidooi voor het ophangen

82. *Die Nordsee*, 21.06.1896/1, B.

van een groot uurwerk aan de gevel van het kursaal, zodat de baders tenminste konden zien hoe laat het was. Dit artikel had de vorm van een ingezonden brief en was niet ondertekend⁸³.

Bij gebrek aan volledige jaargangen van de krant weten we niet of deze kwestie nog uitdeinde dan wel of er bijvoorbeeld een reactie kwam van de Blankenbergse overheid. Dat het Frans aan de kust wijd en zijd verspreid was hoeft geen betoog. Dat dit de taal van het toerisme was blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de seizoenbladen overal Franstalig waren. Het lijkt normaal dat de Duitse badgasten, zeker toen zij een steeds belangrijker groep gingen vormen, een dienstverlening wensten die ook met hun wensen rekening hield. Men kan, mede hierdoor, niet beweren dat *Die Nordsee* zich distancieerde van het gastland of een soort Duits superioriteitsgevoel tentoon spreidde. Dat dit niet zo was moge duidelijk blijken uit het speciaal nummer van 9 september 1900. In deze feesteditie werd uitgebreid de lof gezongen van Leopold II. Op de titelpagina was een grote foto afgedrukt van de baardige vorst, samen met een heus lofdicht van de hand van Paul Dünau. Op de binnenbladzijden werd bovendien nog in het lang en in het breed het leven en vooral de dood van sergeant De Bruyne toegelicht, een Blankenbergse Kongo-kolonisator die in zijn geboortestad de rol van lokale held kreeg toegemeten. Een status die hij verwierf nadat hij in 1892 bij het begin van de zgn. "Arabische" campagne, een kopje kleiner werd gemaakt. De Duitse krant drukte ook een foto af van de sergeant. Bij dit alles bleef nog net genoeg plaats over om, ook met foto, het bezoek van een veteranenvereniging van Duitse soldaten van de oorlog van 1870-'71 te belichten⁸⁴. Dat Dünau een feestnummer van zijn blad vulde met voornamelijk typisch Belgische toestanden wijst toch op een behoorlijk hoge graad van assimilatie.

Dit uitzonderlijk geïllustreerde feestnummer kwam er als compensatie voor het onregelmatig verschijnen van *Die Nordsee* gedurende het laatste seizoen van de negentiende eeuw. De hoofdredacteur verontschuldigde zich hiervoor. Hij schreef dat verplichtingen in Parijs hem hadden weerhouden zijn krant regelmatig te laten uitkomen. Daarom kwam er een speciaal nummer om afscheid te nemen

83. *Die Nordsee*, 20.08.1899/1, A, B en C.

84. *Die Nordsee*, 08.09.1900/partim.

van de Duitse toeristen en hen een weerzien toe te wensen voor de volgende zomer. Het is nog maar de vraag of de krant bleef verschijnen in 1901. Na 1900 vonden wij immers geen nummers meer terug. Het is best mogelijk dat de moeilijkheden van 1900 de aanzet waren tot de zwanezang van *Die Nordsee*. Immers, als één man moest instaan voor de redactie van een krant mocht er niet al te veel misgaan opdat vroeg of laat de productie onderbroken werd.

12. Enkele kleinere toeristische bladen.

Volledigheidshalve vermelden we hier nog enkele publicaties die alle met elkaar gemeen hadden dat ze hoogstens twee seizoenen meegingen. Tussen 1889 en 1915 werden verschillende titels gelanceerd waarvan enkel de reeds besproken *L'Écho des Plages* levenskrachtig genoeg bleek om het tien jaar vol te houden.

Le Guide des Étrangers à Blankenberghe et Heyst verscheen wekelijks op zondag tijdens de zomermaanden van 1889. De kroniek van het eerste nummer, tevens het enige bekende, was duidelijk bedoeld om geruchten de kop in te drukken als zou de hygiënische toestand te Blankenberge te wensen hebben overgelaten. Waarschijnlijk ging het om een geruchtenstroom die de wereld ingestuurd werd in de marge van de "riolenkwestie". In 1889 was het rioolstelsel immers nog steeds niet uitgebouwd. Op bladzijde drie werd aan de hand van demografische gegevens gepoogd te bewijzen dat het leefklimaat te Blankenberge helemaal niet ongezond was, integendeel zelfs⁸⁵. Voor de rest was het blad uitsluitend gevuld met het feestprogramma van Heist en Blankenberge, de uurregeling van de spoorweg, info i.v.m. de posterijen, tarieven van het casino, uren van diverse religieuze diensten en de vreemdelingenlijsten. Waarschijnlijk lag de gemeentelijke overheid aan de basis van dit intiatief en was het vooral de bedoeling met positieve berichten uit te pakken. Vermits we enkel het eerste nummer terugvonden, kan over succes of falen niets gezegd worden. Het is bijvoorbeeld absoluut onduidelijk of het blad nog verscheen in 1890.

In juni 1893 lanceerde de Blankenbergse liberale drukker J. Vandermarliere eveneens een toeristische krant : *La Gazette du Littoral*

85. *Le Guide des Étrangers à Blankenberghe & Heyst*, 30.06.1889/ 3, A.

Belge. Qua opzet neigde het blad naar een literaire en “mondaine” invulling zoals die reeds door *L'Estacade* uitgetoet was. Als medewerkers duiken verschillende namen op waarvan het niet helemaal duidelijk is of het al of niet om pseudoniemen ging : Augustin Castéran, Crillon, Raymond De Bries en Eug. Mariette. Als belangrijkste item was vanzelfsprekend terug de vreemdelingenlijst present.

De krant verscheen twee maal per week tussen 15 juni en 31 oktober. Van de vier pagina's die een nummer telde, werden de twee binnenste ingenomen door publiciteit. Vermoedelijk ging het hier in de eerste plaats om een initiatief dat genomen werd met het doel reclame te werven. Voor een lokale drukker kon de toeristische pers op dit gebied immers zeer lucratief geëken hebben gezien het succes van andere soortgelijke bladen. In hoeverre de hypothese opgaat dat het hier in feite een soort veredeld reclameblad betrof konden we bij gebrek aan exemplaren niet nagaan. Of *La Gazette* enkel in 1893 of ook nog later van de persen kwam, weten we niet vermits enkel de eerste twee nummers teruggevonden werden.

Het waren niet enkel privé-personen die een krant op de markt brachten. Ook enkele toeristische ondernemingen hadden een eigen publicatie die meestal niet veel meer was dan een veredeld programmablade, zoals het lokale theater (*L'Écho théâtral*, 1892-1893; *Journal du théâtre de Blankenberghe*, 1897) en de pier (*Pier de Blankenberghe*, 1894-1900). Ook het Casino bleef niet achter en kende achtereenvolgens volgende “huisbladen” : *Casino de Blankenberghe* (1891-1895), *La Mer* (1896) en *La Plage/Courrier du Littoral* (1913-1914). Enkel dit laatste blad, dat reeds na het eerste nummer zijn titel veranderde, groeide uit tot een meer uitgebreide publicatie. Met het uitbreken van de oorlog verdween het echter net als *La Vigie*.

Tot slot vermelden we ook nog het bestaan van twee satirisch-humoristische kranten : *Le Phoque* (1876) en *La Mouette* (1881-1882; 1887). Het gaat hier om individuele initiatieven en zeker niet om commerciële seizoenbladen⁸⁶.

86. Jens VERMEERSCH, *Twee humoristische krantjes voor toeristen in het negentiende-eeuwse Blankenberge*, in : Guido SIJS (red.), *Heemkunde in Vlaanderen. Huldeboek Jozef Weyns*, Winksele, Boek & Vorm, 1992, pp. 233-237.

DIMANCHE 28 JUIN 1896.

Imprimerie de
G. MICHIELS
BRUGGE

Prix : 10 centimes.

1re ANNÉE. — NUMÉRO 1.

Journal hebdomadaire paraissant le Dimanche pendant la saison d'été
 Donnant tous les jours le programme des fêtes et des concerts du Casino
 Le journal est envoyé gratuitement dans les principaux établissements
 (Hotels, Cafés, Cercles, etc.) de l'Europe.

Annonces.

Echo et nouvelles. . . . . 5 francs la ligne.
 Première page. . . . . 2 francs .
 Quatrième page . . . . . 50 cent. *

ON TRAITE A FORFAIT.

**Rédaction, Administration
et Annonces**

AU CASINO DE BLANKENBERGHE.

Afb. 5. Hoofding van "La Mer" (Stadsarchief Brugge., verz. G. Michiels).

13. Besluit.

De eerste toeristische krant verscheen net op het ogenblik dat het aantal in Blankenberge verblijvende badgasten, gemiddeld over de drie maanden van het seizoen gespreid, groot genoeg was geworden om een een vast lezerspotentieel te bieden. Het gemeentebestuur lag nog aan de basis van de eerste krant. Eens de aanleg van de spoorweg het toerisme een extra impuls gaf evolueerde de seizoenpers tot een privaataangelegenheid. Vanaf 1865 ging de Brugse drukker Daveluy van start met *La Vigie de la Côte*. Dit blad werd zeer vlug de toonaangevende toeristische publicatie te Blankenberge. De krant bleef onafgebroken verschijnen tot aan de vooravond van de eerste wereldoorlog. Voor dit succes kunnen enkele elementen aangehaald worden : een stevige financiële basis door de grote hoeveelheid reclame, de meestal politiek-neutrale opstelling gekoppeld aan de inhoudelijke beleidslijn om niemand voor het hoofd te stoten en tenslotte een goed uitgebouwd dienstengedeelte met de vreemdelingenlijsten als belangrijkste onderdeel.

Verskillende andere toeristische bladen poogden op hun beurt een vaste stek te verwerven. Geen enkel hield het echter langer dan enkele jaren vol. Het publiek en de reclamemarkt waren gewoon niet omvangrijk genoeg om twee bladen met hetzelfde doelpubliek leefruimte te bieden. *La Vigie* haalde telkens weer de overhand doordat het door zijn lange voortbestaan een vaste waarde werd voor zowel toeristen als adverteerders. De concurrenten poogden een eigen lezerskring op te bouwen, meestal door als een inhoudelijk vernieuwende aanpak literair hoogstaande teksten te plaatsen tegenover *La Vigie* die het vooral van informatie moest hebben. Dit slaagde niet in voldoende mate zodat de pogingen gestaakt werden, ofwel verlegd naar Oostende waar een mondainer publiek betere perspectieven bood.

Hoe kunnen we nu de typische eigenschappen van de toeristische pers tijdens de onderzochte periode samenvatten? Vooreerst onderscheidde deze pers zich door haar seizoengebondenheid. De bladen verschenen enkel in de periode half juni tot eind september om na een winterslaap opnieuw op te duiken. Op inhoudelijk vlak richtten de bladen zich informatief volledig op de badgast met als belangrijkste onderdeel de publicatie van de vreemdelingenlijst. Vervolgens vermelden we het a-politieke karakter van de berichtgeving. In het seizoen moeten plezier, ontspanning en baden voorrang genieten boven het politieke nieuws, kortom het strand is neutraal gebied.

Hield een seizoenkrant zich hier niet aan dan ging dit ten koste van een heleboel lezers. De toerist met behoefte aan een opiniepers schafte immers zijn vertrouwde krant aan. De plaatselijke pers moest hem op de eerste plaats informeren. Hierbij waren vooral de vreemdelingenlijsten van belang als instrument voor sociale contacten binnen de gegoede klasse die vóór Wereldoorlog I zich als enige een verblijf aan de kust kon veroorloven. Dit specifiek publiek lag aan de basis van een vierde kenmerk, nl. het Franstalig karakter van de seizoenpers. Wel beschikten de Duitsers over een eigen krant op het ogenblik dat zij een substantieel deel van de badgasten gingen vormen. Maar dit was een initiatief van Duitsers uitsluitend bestemd voor landgenoten.

De toeristische bladen ontstonden in het kielzog van de groei van de toeristische industrie. Drukkers en/of uitgevers van het binnenland zagen brood in zo'n blad. Daveluy, gevestigd te Brugge, was het meest succesvolle voorbeeld. Soms richtte de drukker wel een bijhuis op te Blankenberge maar slechts op het einde van de negentiende eeuw bracht een plaatselijke drukker een seizoenkrant op de markt. Pas in de jaren negentig was de Blankenbergse bevolking omvangrijk genoeg om een drukker toe te laten er zich permanent te vestigen en toch het jaar rond werk te hebben. Drukker en uitgever waren niet steeds éénzelfde persoon. Maar als beiden samengingen, zoals bij Daveluy, overwoog het commerciële belang op de ideologische motieven. Enkele periodieke blaadjes waren uitgaven verbonden aan plaatselijke toeristische uitbatingen. Ze hadden tot doel de activiteiten aan te kondigen van en reclame te maken voor de pier, het theater of het casino. Soms werd ook meer algemeen nieuws gebracht maar dit was van ondergeschikt belang.

Hoewel we bij gebrek aan drukkersarchieven geen zicht hebben op de financiële achtergronden en de boekhouding van het krantenbedrijf, is het duidelijk dat advertenties de inkomstenbron bij uitstek de advertenties waren. *La Vigie* werd voor het grootste deel gevuld met reclame en kon dit aandeel ook behouden tegenover concurrenten. Enkel *Le Guide du Baigneur* slaagde erin een behoorlijke hoeveelheid publiciteit aan te trekken, gedeeltelijk ten koste van *La Vigie*, maar het blad bleef bovendien in de winter verschijnen als politiek blad en dan bijna zonder reclame. Uiteindelijk konden de zomerinkomsten de wintereditie niet ondersteunen zodat de krant tot de ondergang gedoemd was.

De toeristische pers ondervond wel degelijk de invloed van de ge-

meentelijke overheid. Dit was zeker niet bepalend voor succes of falen. Zo steunde het Blankenbergs gemeentebestuur *Le Guide du Baigneur* bij zijn ontstaan. *La Vigie* ondervond hier wel hinder van maar bleef toch de markt domineren. Uiteindelijk was de ervaring en het lange bestaan doorslaggevend, vooral ook bij de verwerving van reclame. Enkele jaren van succesvol bestaan waren voor *La Vigie* een solide basis om de leidende toeristische krant te blijven, ook bij opduikende concurrentie. Hoe langer het blad verscheen hoe meer het een vaste waarde werd voor zowel adverteerders als lezers.

De invloed van de economische situatie op de toeristische pers is moeilijk te bepalen omdat financiële gegevens of oplagecijfers ontbreken. Wel werd duidelijk dat de seizoenpers ontstond op het ogenblik dat de toeristische industrie uit de startblokken schoot. Dat er na 1893 verschillende nieuwe titels op de markt kwamen brengen we in verband met de heroplevende conjunctuur na een periode van economische recessie. Hoewel het toerisme in deze periode nog bijna uitsluitend een voorrecht was van de betere klasse, en dus minder gevoelig voor economische recessie, viel uit het aantal ingeschreven vreemdelingen toch een negatieve tendens aan te wijzen in de periode 1885 tot 1892.